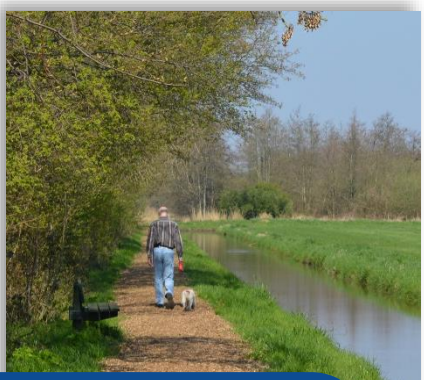

Groenbeleidsplan 2019-2029

Groen leeft en verbindt

gemeente Zwartewaterland
Genemuiden • Hasselt • Zwartsluis

RØVA

COLOFON

Project:	Groenbeleidsplan Zwartewaterland 2019
Versie:	Definitief
Datum:	21 mei 2019
Opgesteld door:	gemeente Zwartewaterland Genemuiden • Hasselt • Zwartsluis
Adres:	Gemeente Zwartewaterland Telvorenstraat 2 8061 CB Hasselt
Telefoon:	14 038
E-mail:	info@zwartewaterland.nl
Website:	www.zwartewaterland.nl
In samenwerking met:	ROVA
Adres:	NV ROVA Holding Postbus 200 8000 AE Zwolle
Telefoon:	038 427 37 02
E-mail:	info@rova.nl
Website:	www.rova.nl

VOORWOORD

De gemeente Zwartewaterland is een prachtige gemeente te midden van groene, waterrijke polders. Een gemeente waarin het groen van ons allemaal is. Van het grootschalige groen in de polders en de bijzondere parken waar wij ontspannen en tot rust komen, tot het kleinschalige buurtgroen waarin de kinderen volop kunnen spelen.

Groen is van ons allemaal en zo is ook dit Groenbeleidsplan tot stand gekomen. Er zijn bijeenkomsten met inwoners, belangenverenigingen en gemeenteraadsleden georganiseerd, waarbij met elkaar is gesproken over de invulling van de groene ambities. Graag wil ik iedereen hartelijk bedanken die heeft meegewerkt aan dit Groenbeleidsplan. Wij waarderen de adviezen en het meedenken van de vele organisaties. Hierbij is bijzondere dank op zijn plaats voor onze – op groen – betrokken inwoners voor hun waardevolle bijdrage.

Het Groenbeleidsplan draagt niet voor niets de titel 'Groen leeft en verbindt'. Groen laat ons immers de seizoenen ervaren en heeft een positieve invloed op de kwaliteit van het leven. Het groen nodigt ons uit tot het maken van een ommetje en tot het ontmoeten van elkaar in de openbare ruimte. Daarom kiezen wij in het Groenbeleidsplan ervoor om het groen te versterken, de belevingswaarde te vergroten en het groen beter te benutten voor mens en dier. In het plan geven we speciale aandacht aan klimaatadaptatie en biodiversiteit, thema's die actueel en urgent zijn.

Tegelijkertijd zal het bij toekomstige vraagstukken steeds weer nodig zijn om met elkaar een goede balans te vinden tussen enerzijds een prettige groene omgeving en anderzijds belangrijke ruimtelijke of economische ontwikkelingen. De heldere visie op groen en de bijbehorende groene ambities zoals vastgelegd in het Groenbeleidsplan zijn hierbij onmisbaar.

Ik zet me de komende jaren dan ook graag in om de groenvisie stapsgewijs werkelijkheid te laten worden, doet u mee?

Maarten Slingerland
Wethouder beheer kapitaalgoederen

KERNPUNTEN VAN HET BELEID

De maatschappelijke betekenis van groen maakt dat de inrichting en het beheer ervan zijn aangewezen als taak van de gemeentelijke overheid. De gemeente staat voor de uitdaging om de verscheidenheid aan functies en belangen te vertalen naar een samenhangend beleid en duidelijke doelstellingen, welke binnen vastgestelde financiële randvoorwaarden gerealiseerd dienen te worden. In dit Groenbeleidsplan zijn de visie en het beleid van de gemeente Zwartewaterland verwoord voor het openbaar groen in de kernen Genemuiden, Hasselt, Zwartsluis en Kamperzeedijk. De groenvisie en het groenbeleid zijn samenvattend aan onderstaande opgaven gekoppeld.

Groene raamwerk beschermen, versterken en ontwikkelen

- De groenstructuur in de kernen uitbouwen tot een stevig groen raamwerk dat verbindingen legt met de grote groenzones, de parken, het water en het buitengebied.
- Behouden en versterken van het unieke karakter van de groene parels.
- Zorgen voor meer groen in en rond de centra, de groenarme (delen van) wijken en bedrijventerreinen. Het verhogen van de inrichtingskwaliteit in relatie tot de beheerdoelstellingen en het vergroten van de klimaatbestendigheid vragen daarbij extra aandacht.
- Zichtbaar, beleefbaar en (deels) toegankelijk maken van het omringende landschap en natuurgebieden vanuit de kernen.

Cultuurhistorie zichtbaar maken

- Herstellen, versterken en koesteren van cultuurhistorisch waardevol groen (bv. historisch stadspark, landschappelijk groen rondom kolken, molenbiotoop, monumentale bomen).
- Historisch dijken- en wegenpatroon (weer) herkenbaar maken en voorzien van begeleidende beplanting of groene accenten waar dit passend is.
- Versterken en herinrichten van een samenhangende groene gordel rondom de oude binnenstad van Hasselt.

Behouden en versterken groene parels (Genemuiden)

Cultuurhistorie zichtbaar maken (Zwartsluis)

Biodiversiteit en klimaatadaptief handelen vergroten

- Vergroten van biodiversiteit en ecologische waarden van het openbaar groen in de kernen. Dit betekent meer diversiteit in soorten en in de gelaagdheid van het groen (afwisseling van gras, ruigte, struiken, bomen), gebiedsgewijs omschakelen naar natuurlijk beheer en het treffen van specifieke faunavoorzieningen.
- Verbeteren van de groene uitstraling van bedrijventerreinen gericht op het creëren van een prettige werkomgeving en het leveren van een bijdrage aan biodiversiteit en klimaatadaptatie.
- Stimuleren van vergroening en verhogen biodiversiteit van particuliere tuinen en erven.
- Bij inrichtingsplannen expliciet de bijdrage aan klimaatadaptatie meenemen bij de groene invulling (soortkeuze, schaduwwerking, mogelijkheid voor waterberging en -infiltratie).

Belevingswaarde van groen vergroten

- Variatie in groenvormen (hagen, solitaire struiken, bosplantsoen, bollen, eenjarigen, vaste planten, grassen) en sortiment vergroten.
- Uitbreiden en stimuleren van beweegmogelijkheden in het groen in de woonwijken en op de bedrijventerreinen. Hierbij prioriteit geven aan wandel- en fietsroutes door de woonwijken en de aanleg van natuurlijke speelplekken. Dit kan door het combineren van het groene raamwerk met water, recreatieve voorzieningen als ontmoetingspunten (met bankjes), welzijns-ommetjes en beweegroutes.

Betrokkenheid van inwoners en bedrijven bij groen vergroten

- Inwoners, verenigingen en bedrijven ruimte geven om te participeren in het groen; dit laten variëren van ideevorming, inbreng leveren bij (groen)plannen tot het bijdragen aan de uitvoering en het reguliere onderhoud.
- Stimuleren en faciliteren van vergroeningsprojecten van particuliere tuinen, schoolpleinen en bedrijventerreinen.

Biodiversiteit vergroten (Genemuiden)

Belevingswaarde vergroten (Zwartsluis)

INHOUD

COLOFON 2

VOORWOORD 3

KERNPUNTEN VAN HET BELEID 4

1. INLEIDING 7
1.1 Aanleiding 7
1.2 Doelen 8
1.3 Afbakening 9
1.4 Positie en relatie met andere plannen 9
1.5 Status groenbeleidsplan 10
1.6 Proces van participatie 11

2. GROEN IN ZWARTEWATERLAND 13
2.1 Waarden en functies van groen 13
2.2 Groene kwaliteiten 15
2.3 Groenareaal 16

3. GROENVISIE 18
3.1 Groenvisie algemeen 18
3.2 Uitgangspunten 19
3.3 Resultaten over 10 jaar 19
3.4 Groenvisiekaart per kern 19
3.5 Groenvisie Genemuiden 21
3.6 Groenvisie Hasselt 23
3.7 Groenvisie Zwartsluis 25
3.8 Groenvisie Kamperzeedijk 27

4. THEMA KLIMAAT 29

5. THEMA BIODIVERSITEIT 33

6. THEMA GROENSTRUCTUUR 37

7. THEMA INRICHTING 41

8. THEMA BEHEER 44

9. THEMA BOMEN 48

10. THEMA GEBRUIK INCL. BEWEGEN, SPELEN 53

11. THEMA PARTICIPATIE 57

12. UITWERKING en REALISATIE 61
12.1 Uitvoeringsagenda 61
12.2 Financieringsmogelijkheden 64

1. INLEIDING

Zwartewaterland heeft veel te bieden: aangenaam wonen, werken of vertoeven in kleinschalige kernen, omringd door een gevarieerd landschap dat zich kenmerkt door een rijke afwisseling aan waterlopen, dijken, natuurgebieden, graslanden, bosschages en solitaire bomen. Daar waar we de aanwezigheid van groen voorheen misschien onbewust beschouwden als vanzelfsprekend en een prettige bijkomstigheid, beseffen we nu steeds meer het absolute belang ervan. We hebben groen nodig om te kunnen anticiperen op een veranderend klimaat, om gelegenheid te bieden voor spel en beweging en om een plek te bieden aan flora en fauna.

Kortom: groen is een belangrijke bouwsteen voor een prettige, duurzame en gezonde leefomgeving. Het Groenbeleidsplan legt vast hoe we als gemeente nu en in de toekomst met het groen omgaan. Dit hoofdstuk focust zich onder meer op de doelen die wij ons stellen, bakent af waar het over gaat en laat zien hoe we samen met inwoners en groene partners aan dit plan hebben gewerkt.

1.1 Aanleiding

Er zijn uiteenlopende redenen om juist nu een groenbeleidsplan op te stellen:

- Na een periode van bezuinigingen is meer budget beschikbaar voor de inrichting en het beheer van groen. Een groenbeleidsplan helpt om de juiste keuzes te maken voor een optimale inzet van deze gelden.
- Er spelen talrijke ruimtelijke ontwikkelingen die kansen bieden voor versterking van het groen binnen de gemeente.
- De landelijke trend van een afnemende biodiversiteit raakt ook Zwartewaterland en schept verantwoordelijkheid om hierop in te spelen en het tij te keren.
- Het veranderende klimaat vraagt de komende tientallen jaren veel inzet op allerlei terreinen. Als het gaat om oplossingen komt steeds naar voren dat het groene vakgebied hierbinnen een belangrijke speler vormt.
- Het parallel lopende planproces voor de Omgevingsvisie vraagt om een weloverwogen, toekomstgerichte inbreng vanuit het groene vakgebied.

De bestuurlijke opdracht voor het formuleren van groenbeleid komt primair voort uit de Paraplunota Kapitaalgoederen (2017) en ligt geheel in lijn met de ambities van het Coalitieprogramma 2018-2022.

1.2 Doelen

Het Groenbeleidsplan kent de volgende centrale doelen:

- Het vastleggen van een toekomstgerichte visie op groen en bomen in Zwartewaterland.
- Het weergeven van belang en betekenis van groen voor de plaatselijke leefomgeving.
- Het verwoorden van de groene ambities en het bieden van handvatten voor uitwerking naar concrete projecten en acties.
- Het motiveren van de groene inbreng binnen ruimtelijke ontwikkelingen.
- Het vastleggen van de uitgangspunten voor inrichting, beheer en bescherming van groen en bomen.

Het Groenbeleidsplan is een beleidsdocument waarin een brede, **langetermijnvisie** op het groen en de bomen in de gemeente Zwartewaterland is vastgelegd. Het gaat dan om zowel de intrinsieke waarden en functies als visueel-ruimtelijke aspecten van het groen. Het Groenbeleidsplan vormt zodoende de kapstok waaraan andere groene (beheer)plannen en projecten worden opgehangen.

Maar evenzeer levert het plan waardevolle input voor plannen en projecten van andere vakdisciplines en motiveert de **meerwaarde van groen** voor het project. Zo levert het Groenbeleidsplan bijvoorbeeld input voor de vergroening van stenige buurten of legt de basis voor bescherming van cultuurhistorisch waardevol groen.

Ook biedt het Groenbeleidsplan **richtlijnen** in geval vanuit een ander vakgebied een ruimtelijke claim wordt gelegd op het groen. Tot slot legt het plan vast wat de belangrijke vertrekpunten zijn voor de inrichting, het beheer en de bescherming van het openbaar groen. Zodoende geeft het indirect houvast voor de dagelijkse uitvoering.

Langetermijnvisie op het groen (Genemuiden)

Richtlijnen voor voldoende groeiruimte voor groen (Zwartsluis)

1.3 Afbakening

Het Groenbeleidsplan heeft voor wat de groenvisie en ambities betreft betrekking op al het groen binnen de gemeente, dus zowel het openbaar groen als het particulier groen. Als het gaat om de uitwerking naar concrete projecten en acties, richt het plan zich met name op het **openbaar groen** binnen de **bebouwde kommen** van de vier grotere kernen van de gemeente: Genemuiden, Hasselt, Zwartsluis en Kamperzeedijk.

Ten aanzien van het buitengebied beperkt de scope van het plan zich tot de grasbermen, bomen en beplantingen langs de gemeentelijke wegen.

Het overige groen in het buitengebied valt buiten het kader van dit plan. Dit is namelijk onderwerp van het Landschapsontwikkelingsplan (2012), dat samen met de gemeenten Zwolle en Kampen is opgesteld.

1.4 Positie en relatie met andere plannen

Het Groenbeleidsplan verwoordt de gemeentelijke visie op en het beleid voor groen en bomen. Het plan kan en mag echter niet losgezien worden van overkoepelende plannen als de – in ontwikkeling zijnde – Omgevingsvisie en het beleid van andere vakdisciplines zoals wegen, rioleringen en spelen, zie figuur 1.1. Zo zal de wens om hemelwater af te koppelen mogelijk ook om een aangepaste inrichting van het groen eisen. Of zal het streven naar een gezondere samenleving met meer sociale cohesie vragen om een passend groenontwerp dat uitnodigt tot bewegen en ruimte biedt voor ontmoeten.

Andersom is het zo dat – om de ambities van het groenbeleid waar te maken – het nodig is vanuit de andere beleidsvelden actief mee te denken en te werken aan het realiseren van groene kansen. Dit houdt bijvoorbeeld in dat bij stedelijke ontwikkelingen er tevens aandacht is om een specifiek gewenste uitbreiding of versterking van de groenstructuur te realiseren. Of dat bij groot onderhoud aan wegen ruimte wordt gecreëerd om extra bomen aan te planten of de groeiplaatsen van bestaande bomen te verbeteren.

Ten aanzien van het beleid en de plannen voor de onderwerpen spelen, klimaatadaptatie, participatie, wegen & verkeer en ruimtelijke ordening & stedenbouw zijn duidelijke raakvlakken met het groenbeleid. Het Groenbeleidsplan zoekt hierbij steeds de **integraliteit** door hierop aan te sluiten en waar mogelijk een specifieke vertaling te maken naar het groene vakgebied, uiteraard voor zoverre passend binnen de groenvisie en hiermee samenhangende ambities. Natuurlijk zal de insteek van de verschillende disciplines soms strijdig zijn aan elkaar en een nadere weging van de belangen en onderzoek naar alternatieven plaats moeten vinden. Bijvoorbeeld in het kader van overkoepelend beleid vanuit de Omgevingsvisie of een specifiek bestuurlijk-maatschappelijke discussie. De ene keer zullen de groene uitgangspunten volledig overgenomen kunnen worden en een andere keer zal hieraan enige concessie gedaan moeten worden of zal gezocht moeten worden naar een alternatieve invulling.

Figuur 1.1 *Positie van het groenbeleidsplan en -beheerplan ten opzichte van andere plannen.*

1.5 Status groenbeleidsplan

Het Groenbeleidsplan is sturend en mede richtinggevend voor het bestuurlijk handelen zonder juridisch dwingend te zijn. Met het vaststellen van de inhoud van het Groenbeleidsplan ligt het beleid voor het openbaar groen vast. Het Groenbeleidsplan wordt daarmee een uitgangspunt in toekomstige discussies over het groen en de basis voor het groen in nieuwe plannen.

Het zorgt voor borging van de waarden, functies en ruimtelijke betekenis van groen en bomen door het hieraan toekennen van het juiste gewicht als het gaat om de weging van de verschillende belangen.

Voor zover onderdelen van het Groenbeleidsplan worden uitgewerkt in gemeentelijke regelgeving (bv. APV) of bestemmingsplannen, zal er sprake zijn van rechtstreekse externe werking. Daarmee is het een plan dat richting geeft en ruimte biedt en geen plan met exacte antwoorden. Ofwel: het Groenbeleids-plan gaat over het speelveld en de spelregels, niet over de uitkomst van het spel.

Om dit blijvend te kunnen doen, is een algehele actualisatie na in ieder geval 10 jaar op zijn plaats. In de tussenliggende periode vinden – indien nodig – tussentijdse aanpassingen of aanscherpingen plaats. Als eerste zal na bestuurlijke vaststelling het opstellen van een groenbeheerplan starten, waarin de visie en ambities verder handen en voeten krijgen in de vorm van instrumenten, meerjarenplannen en een financiële doorrekening voor het dagelijkse beheer en onderhoud.

Behouden van waardevol groen (Hasselt)

Zorgen voor voldoende groen bij nieuwbouw (Hasselt)

1.6 Proces van participatie

Voorafgaand aan het opstellen van het Groenbeleidsplan en het inkleuren van de ambities is ruimte geboden voor het meedenken door inwoners, belangenverenigingen, ambtenaren en de raadsfracties. Er is gekozen voor een participatievorm waarbij zoveel mogelijk inhoudelijke input werd verzameld. Voor iedere doelgroep is een eigen bijeenkomst georganiseerd waarbij in de vorm van discussietafels of stellingen per groenthema het gesprek is aangegaan.

Vragen als ‘wat zijn aandachtspunten binnen het huidige groen?’, ‘waar liggen kansen?’ en ‘wat zijn ideeën waarmee de gemeente aan de slag moet’ hebben geleid tot een waardevolle input die varieert van algemene bijdragen als ‘vergroen de wijken’ tot concrete voorstellen als ‘plant meer fruitbomen’. Deze input is vertaald naar de beleidslijnen van het Groenbeleidsplan en waar mogelijk reeds opgenomen als onderdeel van de benoemde acties en projecten.

Tijdens drie bijeenkomsten hebben de volgende personen en groeperingen bijgedragen:

- Participanten (15 personen) namens diverse groene organisaties bij de brainstormbijeenkomst op 16 januari 2019:
    - Bijenvereniging
    - Bedrijvenkring Hasselt
    - IVN
    - Landschap Overijssel
    - Stichting Hanzestad Hasselt Marketing
    - Vogelwerkgroep Vliegvlug.
- De raadsleden (15 personen) namens alle fracties tijdens een informele bijeenkomst op 7 maart 2019.

- Inwoners (21 personen) bij de brainstormbijeenkomst op 13 februari 2019. Bij deze bijeenkomst waren ook de buurtvereniging en een aantal mensen vanuit de historische vereniging in Genemuiden aanwezig.

Een compacte projectgroep bestaande uit de groenregisseur en beleidsmedewerkers en -adviseurs Openbare Ruimte, Ruimtelijke Ontwikkeling van de gemeente en beleidsmedewerkers en de teambegeleider BOR van ROVA, heeft met de opgehaalde gegevens het Groenbeleidsplan samengesteld.

2. GROEN IN ZWARTEWATERLAND

Uit allerlei onderzoeken blijkt steeds weer: mensen vinden een groene woon- en leefomgeving heel erg belangrijk. Behalve groen vragen ook veel andere voorzieningen ruimte in het openbare gebied. Een gemeente weegt samen met haar inwoners en partners de verschillende belangen af en maakt vervolgens keuzes hierin. Hoe groen is de gemeente Zwartewaterland nu eigenlijk, welke keuzen liggen voor en welke kansen liggen daarin? Ook wordt in dit hoofdstuk het belang van groen en bomen in de bebouwde omgeving op een rij gezet.

2.1 Waarden en functies van groen

Door de bevolkingsgroei, veranderende leefwijze, stadsuitbreidingen en ontwikkelingen op het gebied van het klimaat is onze blik op groen veranderd. Buiten kunnen bewegen, elkaar ontmoeten, frisse lucht inademen, gezond en prettig voelen, droge voeten houden en warmte of verkoeling kunnen opzoeken. Groen kan dit allemaal leveren en meer!

Gemeentelijk groen is van grote invloed op de leefomgeving van onze inwoners. Ook particulier groen draagt in de gemeente Zwartewaterland bij aan het groene beeld. Bomen en groenvlakken bepalen de groenbeleving en ondersteunen de stedenbouwkundige of landschappelijke structuur. Het groen weerspiegelt soms ook het oorspronkelijke landschap en het cultuurhistorisch erfgoed dat mens en natuur in de loop van vele jaren hebben opgebouwd. Groen is een basisvoorwaarde voor gezondheid en leefbaarheid. In publicaties als 'Recht op groen 'en 'Groen Loont'[1] zijn de waarden van groen in vier kernbegrippen ondergebracht:

- Groen zorgt voor **leefbaarheid**: prettig ontmoeten, prettig wonen, ontspannen dichtbij en verder van huis, spelen en bewegen, beleven van levende natuur en verminderen van gevoel van onveiligheid. Daar waar groen opgenomen is het stedenbouwkundig ontwerp draagt groen veel bij aan de identiteit van een buurt of stad.
- Groen draagt bij aan de **gezondheid** van mensen: herstellen van stress, stimuleren tot bewegen, bevorderen van concentratie, vergemakkelijken sociaal contact, bijdragen aan geluidssanering, adsorberen van fijnstof, opnemen van CO_2, NO_2 en ozon.
- Groen heeft waarde voor de **economie**: het maakt een gemeente aantrekkelijk voor wonen, toerisme, recreatie en werken. Een gezonde bevolking betekent minder maatschappelijke kosten.

[1] Recht op groen, Raad voor het landelijke gebied, 2005; Groen loont, Bade ea, 2011

Groen zorgt voor een meerwaarde van onroerend goed en opvang van water (retentie) leidt tot besparingen op investeringen in rioolstelsels.

- Groen heeft waarde voor de **natuur**: verhoging van de biodiversiteit, specifieke stedelijke biotopen, beleven van natuur leidt tot draagvlak voor natuurbehoud en natuurontwikkeling.

Hieraan kunnen inmiddels twee nieuwe kernbegrippen worden toegevoegd:

- Groen is onmisbaar voor **klimaatadaptatie**: door verdamping van vocht en schaduwwerking dempt het groen hoge temperaturen ('hittestress'), groen bindt CO_2 en vangt fijnstof af, parken vormen zogeheten 'coolspots' in een stedelijke omgeving en groen heeft een natuurlijk waterbufferend vermogen.

- Groen heeft ook relatie tot **energiebesparing** en -opwekking: met groene gevels en daken kan onder meer energie worden bespaard en groenrestproducten kunnen worden ingezet voor energieopwekking.

Groen heeft dus uiteenlopende waarden voor mens, economie en natuur. Tabel 2.1 geeft een overzicht van de functies die voortvloeien uit de waarden die groen heeft of kan vervullen. Al deze functies kunnen weliswaar ook op andere wijze worden vervuld, maar groen doet dat echter tegelijkertijd!

Groen is dus een effectieve en efficiënte manier

om in één keer vele maatschappelijk gewenste functies te vervullen!

Tabel 2.1 Functies van (openbaar) groen

A. Ondersteunen van verkeer	**B.** Ervaren van natuur en buiten zijn (beleving)	**C.** Uitnodigen tot ontspannen en ontdekken (recreatie en toerisme)
D. Herkenbaarheid van de omgeving (identiteit)	**E.** Vormgeven aan de buitenruimte (ontwerp)	**F.** Verbinden van bebouwd en niet-bebouwd gebied (landschap)
G. Herbergen van planten en dieren (ecologie)	**H.** Ontdekken van en leren over natuurlijke processen (educatie)	**I.** Verhogen van de waarden en aantrekkelijkheid van woningen en bedrijven (economie)
J. Ruimte bieden aan ondergrondse infrastructuur	**K.** Ruimte bieden aan waterberging en opvangen water van hoosbuien	**L.** Reguleren van temperatuur: temperen van hitte en kou
M. Verbeteren luchtkwaliteit	**N.** Verhogen van de gezondheid van inwoners	**O.** Uitnodigen tot bewegen en actief bezig zijn

2.2 Groene kwaliteiten

Het beeld van volwassen groen en uitgegroeide bomen is een totaal andere dan dat van net aangeplante bomen. Gemiddeld duurt het 50 jaar voordat een volwassen stadium is bereikt. Dit vraagt om een vooruitziende blik bij het ontwerpen van wegen en buurten. Wanneer de juiste boom op de juiste plaats staat, hebben niet alleen mensen plezier van bomen maar zullen vogels, insecten en andere dieren en planten hiervan profiteren. Het **aaneenschakelen van groengebieden** en -structuren, het vergroten van de toegankelijkheid (bv. via groene ommetjes), het vergroenen van stenige gebiedsdelen en het bieden van meer ruimte voor natuurwaarden zijn mogelijkheden om de groene identiteit van de kernen van Zwartewaterland te versterken en de leefbaarheid en biodiversiteit te vergroten.

Elke kern kent **aantrekkelijk en fraai groen**. Dit kan een park, een lommerrijke begraafplaats of een robuuste groenstrook zijn, maar het kan ook een enkele oude waardevolle boom of een rijk bloeiende berm zijn. Deze plekken geven een wijk of buurt een eigen gezicht en zijn vaak een decor om elkaar te ontmoeten, activiteiten te ondernemen of de natuur te ontdekken. Wonen in de buurt van waardevol groen verhoogt bovendien het woongenot en de waarde van de woning. De groengebieden en -elementen dragen bij aan het groene imago. Het vergroten van de bereikbaarheid, toegankelijkheid en de gebruiksmogelijkheden zal ervoor zorgen dat het groen nog beter tot zijn recht komt.

Aaneenschakeling van groengebieden (Genemuiden)

Natuurrijk en cultuurhistorisch groen (Kamperzeedijk)

Groene accenten langs historische dijken (Hasselt)

Groen verbindt bebouwd en natuurgebied (Zwartsluis)

2.3 Groenareaal

De oppervlakte openbaar groen en bijbehorende voorzieningen in beheer bij de gemeente Zwartewaterland bedraagt in de bebouwde kommen van de vier kernen 68,3 hectare en ruim 6.600 bomen (januari 2019). Daarnaast is er in en direct grenzend aan de bebouwde kom 187,5 hectare oppervlaktewater dat mede het groene-blauwe beeld bepaalt. Op hoofdlijnen is het areaal onderverdeeld zoals weergegeven in de figuur 2.1 en de tabel 2.2.

Om tot een objectieve vergelijking tussen de verschillende kernen van de gemeente te komen, is er in dit Groenbeleidsplan voor gekozen om voor het gemeentelijke kengetal uit te gaan van alleen het openbaar groenareaal in de woongebieden binnen de bebouwde kom (volgens de Wegen- en verkeerswet) en braakliggende terreinen en sportvelden niet mee te rekenen.

Omgeslagen naar het aantal woningen betekent dit dat per woning circa 65,9 m^2 openbaar groen beschikbaar is. Het landelijke richtgetal bedraagt 75 m^2 per woning. Bij het landelijk richtgetal wordt uitgegaan van groen in een straal van 300-500 m^1 van de woning. Ten opzichte van dit landelijk richtgetal zijn de kernen niet rijkelijk met groen bedeeld; dat geldt vooral voor Genemuiden en Zwartsluis.

Tabel 2.2 Hoeveelheden (openbaar) groen per kern

	TOTAAL	Hasselt	Genemuiden	Zwartsluis	Kamperzeedijk
Totaal m^2 water	**1.875.053**	500.825	534.103	764.012	76.113
Totaal m^2 groen (excl. water)	**683.446**	249.541	250.908	173.353	9.644
m^2 groen per woning (excl. water)	**65,9**	73,6	61,6	63,5	56,7
m^2 groen per inwoner (excl. water)	**32,2**	38,0	26,5	37,3	18,3
% cultuurlijk groen	61%	59%	64%	58%	72%
% natuurlijk groen	39%	41%	36%	42%	28%
Totaal aantal bomen	**6.669**	2.443	2.992	1.165	69
Bomen per woning	**0,64**	0,72	0,73	0,43	0,41
Bomen per inwoner	**0,31**	0,37	0,32	0,25	0,13
Aantal inwoners	**21.196**	6.562	9.459	4.649	526
Aantal woningen	**10.365**	3.389	4.076	2.730	170

Het getal voor bomen wordt uitgedrukt in aantal bomen per inwoner en bedraagt 0,3 boom per inwoner (1 boom per 3 inwoners). Het landelijk gemiddelde bedraagt 0,5 boom per inwoner (1 boom per 2 inwoners). Ook dit kengetal ligt dus lager dan het landelijke gemiddelde. Het is goed om hierbij op te merken dat dit uitsluitend de individueel beheerde gemeentelijke bomen (solitair, straat- of laanboom en boomgroep) betreft en er ook nog bomen in singels, bospercelen en bosplantsoen voorkomen en er

bomen in beheer bij Rijkswaterstaat en de provincie zijn, welke niet in de berekening en dit Groenbeleidsplan zijn meegenomen.

Deze kengetallen krijgen in praktisch opzicht vooral betekenis wanneer per wijk of buurt wordt gekeken wat het aanwezige groen per woning of inwoner is. Op grond hiervan kan dan bijvoorbeeld in geval van ruimtelijke ontwikkelingen gekeken worden of uitbreiding van het groenareaal of aantal bomen meegenomen kan worden.

Figuur 2.1 Verhouding groen en water

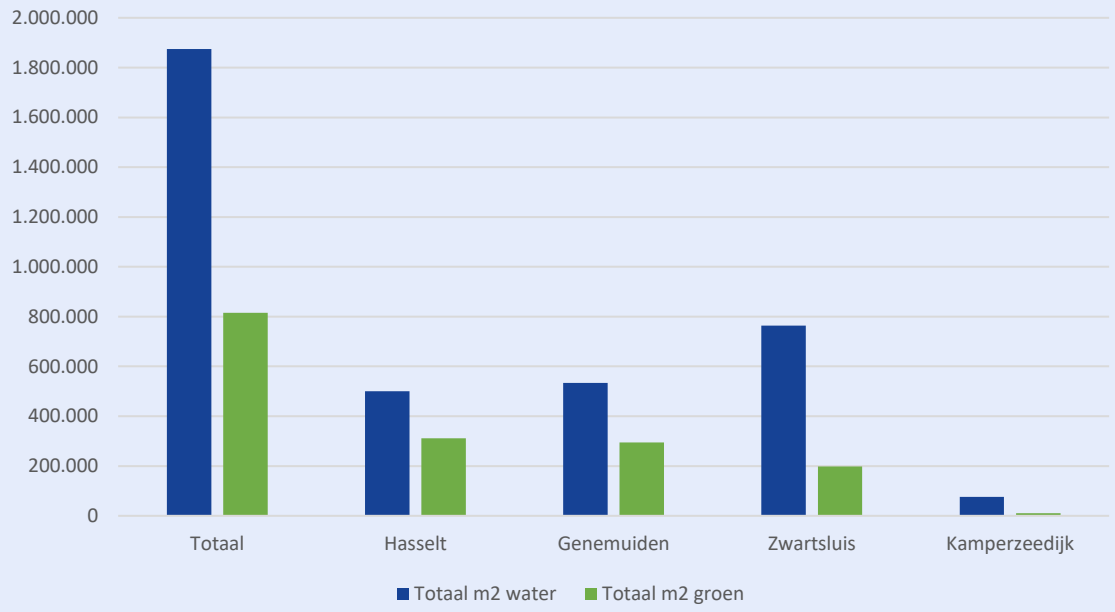

Water vergroot de beleving van het groen (Zwartsluis)

Bomen, groen en water geven structuur (Genemuiden)

3. GROENVISIE

Groenbeleid zonder visie is als een boom zonder wortels. Visie is een vereiste. Want waar doen we het voor? Wat willen we bereiken? Wat vinden we belangrijk? Dit hoofdstuk verwoordt onze visie op (met name) het gemeentelijke groen en welke ambities en opgaven wij voor ons zien. Het geeft ook aan welke strategie we hierbij volgen en welke uitgangspunten hieraan ten grondslag liggen.

De groenvisie wordt eerst in algemene bewoordingen beschreven en vervolgens verfijnd per kern (Genemuiden, Hasselt, Zwartsluis en Kamperzeedijk) en per thema (klimaat, biodiversiteit, groenstructuur, inrichting, beheer, bomen, participatie en gebruik).

3.1 Groenvisie algemeen

In aansluiting op het Coalitieprogramma geldt als centrale ambitie om het groen in de vier belangrijkste kernen in de gemeente Zwartewaterland te versterken en verder te ontwikkelen naar 'aantrekkelijke groene kernen in een waterrijke omgeving'. Het gaat dan om kernen waar het groen tot in het hart beleefbaar en bereikbaar is. Kernen met een aantrekkelijke groene dooradering die bijdraagt aan zuivere lucht, biodiversiteit en een openbare ruimte waar het aangenaam vertoeven is. Kernen met ruimte voor buurtmoestuinen, natuurlijke speelplekken, groene daken en groene gevels. Maar ook kernen met groen dat uitnodigt tot bewegen, ontdekken en ontspannen. Een netwerk van groene verbindingen door de kern naar het omringende landschap voor flora en fauna, fietsers en wandelaars maakt dit mogelijk.

Zwartewaterland wil een gemeente zijn waar de bomen langs wegen en paden, groenzones langs watergangen, parken, grotere groenzones en particuliere tuinen tezamen een aaneengesloten, samenhangend groen raamwerk vormen. Dit raamwerk maakt dat bebouwde omgeving en landschap nauw met elkaar zijn vervlochten.

De **visie** op de inrichting en het beheer van het openbaar groen is:

- Het creëren van een robuust en gevarieerd raamwerk van toegankelijk groen (de groenstructuur).
- Het vervullen van een breed palet aan waarden (leefbaarheid, gezondheid, welvaart, biodiversiteit, klimaat en participatie).
- Het bijdragen aan het welzijn van inwoners, bezoekers en flora en fauna.

3.2 Uitgangspunten

Voor het groenbeleid gelden de volgende uitgangspunten:

- Zorgen voor voldoende groen in de directe woonomgeving of op loopafstand.
- Behouden van diversiteit in ecosystemen.
- Ruimte bieden aan maatregelen om de kernen klimaatbestendig te maken.

3.3 Resultaten over 10 jaar

Wanneer we 10 jaar vooruitkijken, ziet het groen er als volgt uit:

- Er is een duidelijk herkenbare structuur aanwezig van bomen, grote groenzones, parken en groene parels.
- De groenstructuur is zodanig versterkt en uitgebreid, dat daadwerkelijk een vrijwel aaneengesloten groen netwerk is ontstaan.
- De kwaliteit van het groen is afgestemd op de locatie, haar gebruikers en de doelstellingen van het beheer.
- Het groen biedt ruimte aan meer biodiversiteit, nodigt uit tot meer bewegen en recreëren en vervult een belangrijke functie voor klimaatadaptatie.

3.4 Groenvisiekaart per kern

De algemene groenvisie, ambities en opgaven zijn per kern uitgewerkt naar een **groenvisiekaart**. Deze kaarten geven de belangrijkste bestaande groenstructuren weer ('hoofdgroenstructuur'), de ontbrekende schakels, gewenste uitbreidingen en het karakter van het groen. De groenstructuur zorgt hierdoor mede voor de ordening van de buitenruimte in de kernen.

Op de groenvisiekaart zijn alleen de belangrijkste groengebieden, groene lijnen en de waardevolle bomen opgenomen. Ook is aangegeven waar kansen liggen voor versterking of uitbreiding van de groenstructuur. De groenvisiekaart is daarmee vooral een **groene wensenkaart.** Hierbij is steeds zoveel mogelijk aangesloten op bestaande ruimtelijke visies en plannen, waarin vaak al ideeën of afspraken zijn vastgelegd over de groenstructuur. Deze wensen en kansen zijn nu alleen bekeken vanuit van het groene vakgebied. Bij het maken van plannen op deze locaties moet nog een afweging plaatsvinden met andere belangen.

Hierna volgt per kern een korte beschrijving van de bestaande hoofdgroenstructuur en worden de belangrijkste groene kansen en wensen benoemd. Soms is dit 'laaghangend fruit' en in principe vanuit de huidige praktijk te realiseren (bv. het aanvullen van een bestaande laanbeplanting, of het vervangen van verouderde beplanting). In andere gevallen zijn het ingrijpende voorstellen die alleen in breed verband opgepakt kunnen worden (bv. aanleg van nieuwe bomenstructuur of het vergroenen van een wijk). Tot slot kan het gaan om 'droombeelden' die wellicht pas in de ver(de)re toekomst mogelijk worden (bv. het realiseren van een nieuwe groene verbinding tussen twee groengebieden).

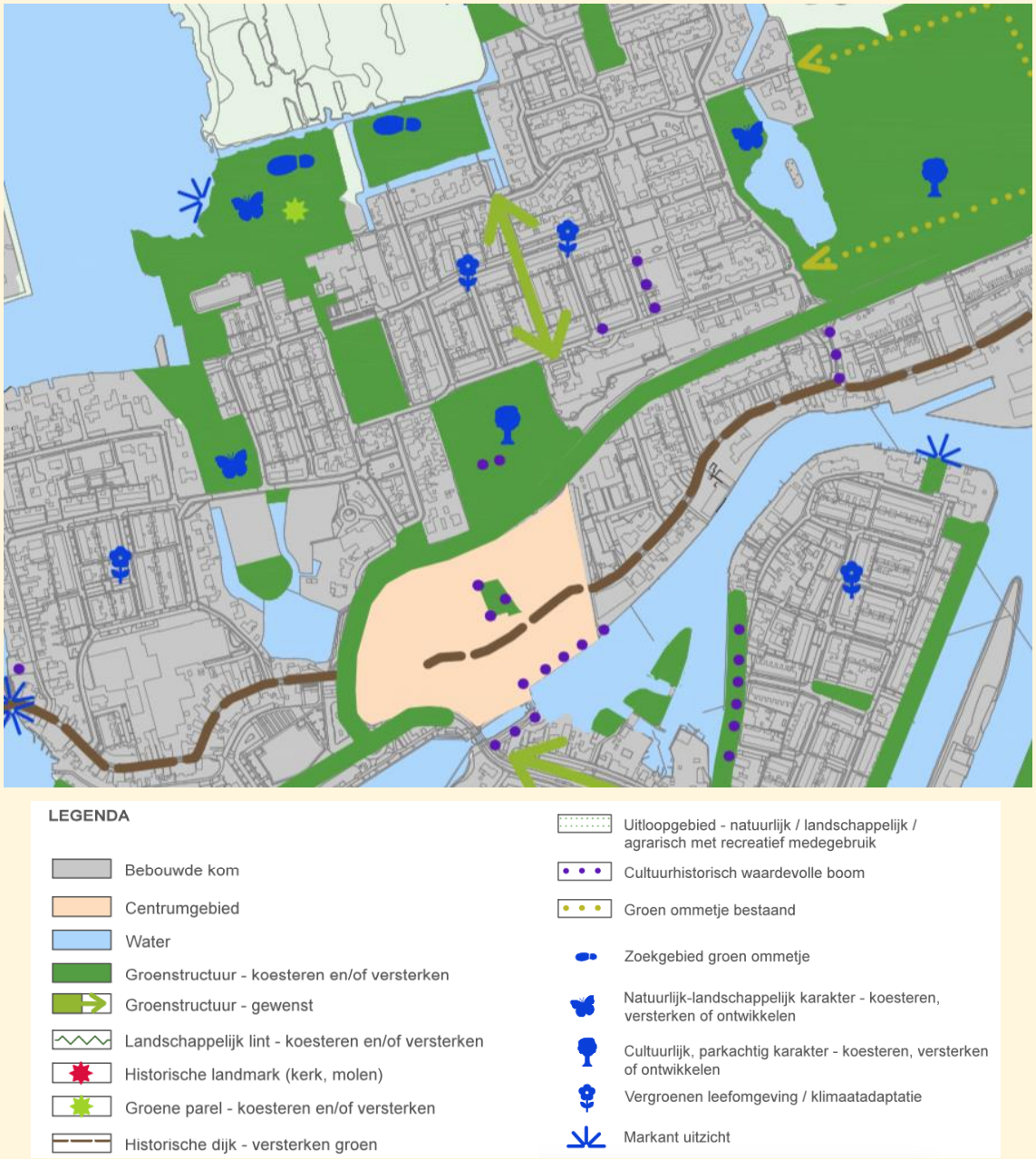

Uitsnede van de groenvisiekaart van Zwartsluis met onder meer het structureel groen en de gewenste groene verbindingen

3.5 Groenvisie Genemuiden

Korte karakteristiek

De sfeer van Genemuiden als voormalige havenstad aan de Zuiderzee is nog vooral voelbaar aanwezig in de centraal gelegen Buiten- en Binnenhaven met het centraal geplaatste historische stadhuis en de hierachter gelegen ovaalvormige binnenstad. De binnenstad vormt gelijktijdig een grens tussen een groen dooraderde oostelijke stadshelft en een meer stenig, groenarm westelijk deel.

Kern van de groenstructuur wordt gevormd door de van noord naar zuid doorlopende 'groene wig' bestaande uit een aaneenschakeling van grote groen- en parkgebieden. In het oostelijke deel van de stad vormen het Zevenhontpark met het hierop aansluitende relict van de Hasselterdijk een robuuste groenzone.

Karakteristiek en (potentieel) belangrijke drager binnen de groenstructuur vormt de ring aan dijken die Genemuiden bijna aan alle zijden begrenst (bv. Cellemuiden, Sasdijk, Tagdijk, Kamperdijk). Met name in de oostelijke stadshelft ligt een belangrijke uitdaging om de groenstructuur te versterken en/of zelfs geheel nieuw te ontwikkelen als bijdrage aan een samenhangend groen raamwerk met noodzakelijke functies voor leefbaarheid, klimaat en biodiversiteit.

Over Genemuiden

Genemuiden (1275) is van oudsher een havenstad aan de vroegere Zuiderzee en een sindsdien vanwege de (matten)industrie florerende plaats. De compact gebouwde binnenstad, de ligging aan een door bomenrijen omzoomde haven, de grotendeels groene dijkenstructuur en de aaneenschakeling van robuuste groengebieden aan de westzijde van de oude binnenstad zijn bepalende onderdelen binnen de identiteit van Genemuiden.

Westelijke rand van historische binnenstad laat een fraaie groene overgang zien (t.h.v Achterweg)

Robuuste groenzone als onderdeel van de centrale 'groene wig' van Genemuiden

Kansen en wensen

Uitbreiden groene raamwerk

Aanvullen of nieuw realiseren bomenstructuur langs de Stuivenbergstraat, Puttenstraat, Oosterbrugstraat en Nijverheidsstraat als onderdeel van het groene raamwerk binnen Genemuiden.

Realiseren groene verbinding: boomstructuur (Puttenstraat)

Hasselterdijk

Behouden en versterken relict historische dijk met kolkengebied door de ecologische-landschappelijke waarden veilig te stellen en verrommeling van het gebied tegen te gaan.

Versterken cultuurhistorie (Hasselterdijk)

Dijkstructuur accentueren met verspreid staande beplanting (Sasdijk)

Te ontwikkelen landschappelijke zone (Cellemuiden)

Groene karakter dijkenring versterken

Plaatselijk accentueren door (binnendijks) aanplant inheemse struiken in de dijkvoet en (buitendijks) ontwikkeling van meer natuurlijke begroeiing uiterwaarden (struweel van wilg en els, rietland) in combinatie met ecologisch maaibeheer op de dijk.

Landschappelijke zone Cellemuiden

Vormgeven toekomstige zachte oostelijke stadsrand door het aanwijzen van een brede landschappelijke zone als onderdeel van het waardevolle dijklandschap van Cellemuiden; versterken van de landschapsstructuur en hierbij vooruitlopend inspelen op inpassing van de (mogelijk) toekomstige oostwaartse uitbreiding van bedrijventerrein Zevenhont.

3.6 Groenvisie Hasselt

Groene karakteristiek

Hasselt vormt als voormalige Hanzestad, met zijn nog grotendeels intact zijnde historische binnenstad met omringende verdedigingswerken, de meest historische kern van de gemeente. De groenstructuur van Hasselt wordt gedragen door een aantal lange groene lijnen: groene uiterwaarden en oevers van de rivier het Zwarte Water, groenzones en bomenrijen langs de hoofdwegen (Werkerlaan/Zwartsluizerweg, Vaartweg, Dr. H.A.W. van der Vechtlaan), de groene dijken (Stenendijk, Zwolsedijk, Sluizerdijk) en de robuuste groene zones in de wijken Nadorst en Om de Weede.

Karakteristieke elementen binnen de groenstructuur worden gevormd door de verschillende onderdelen van de groene gordel rondom de binnenstad met het Van Stolkspark, de cultuurhistorisch waardevolle leilindes langs de 'grachtengordel' (Heerengracht en omgeving) en de landschappelijk-ecologische zone van het riviertje de Weede (in ontwikkeling). De in het groen ingebedde zichtlijnen vanuit de wijde omgeving naar de historische Stephanuskerk en molen de Zwaluw, evenals de markante uitzichten over rivier en uiterwaarden zijn tot slot van bijzonder visueel-ruimtelijke betekenis en in hoge mate bepalend voor de identiteit van Hasselt.

Over Hasselt

Hasselt (1252) is een historische vestingstad met omringende verdedigingswerken en kent een rijk verleden als onderdeel van de Hanze. Thans is het een florerende stad die diverse gezichten in zich combineert: toeristische trekpleister, aantrekkelijk woongebied en grootschalige bedrijvigheid. Groenruimtelijk zijn de grotendeels als park ingerichte vestingwerken (Van Stolkspark), de robuuste groenzone evenwijdig aan de Dedemsvaart en de groene dooradering van de noordelijke wijken (Nadorst en Om de Weede) het meest in het oog springend.

Zicht over groene uiterwaarden naar de historische binnenstad (Stenendijk)

Lange groene lijnen binnen de groenstructuur (Van Dedemlaan)

Kansen en wensen

In oude glorie herstellen Van Stolkspark

Dit park (circa 1930) met kenmerken van de Engelse landschapsstijl is aan te merken als 'af te stoffen groene parel' en vraagt om een renovatie- en beheerplan gericht op herstel van het oorspronkelijke ontwerp en bijbehorende hoge onderhoudsniveau met aandacht voor recreatief medegebruik en biodiversiteit.

Groene parel in ere herstellen (Van Stolkspark)

Versterking groene karakter Zwolsedijk

Deze dijk vormt een belangrijke groene structuurdrager binnen het industrieterrein en is het waard om verder te accentueren door het aanbrengen van dijkbegeleidende beplantingen (bv. struweel, hakhout en/of verspreid staande solitaire bomen) en gelijktijdig een bijdrage te leveren aan verhoging van de biodiversiteit (extensief maaibeheer).

Herstel en versterking groene karakter (Zwolsedijk)

Toevoegen van groene accenten in de verdedigingslinie

Zicht op oostelijke stadsrand (Van Haersoltelaan)

Groene gordel om historische binnenstad

De voormalige verdedigingslinie is voor een groot deel mede door de grotendeels groene invulling herkenbaar en beleefbaar. Door de groene onderdelen te koesteren, verder te versterken en ontbrekende schakels te realiseren (vergroenen, aanplant extra bomen) ontstaat een robuuste groene gordel rondom de stenige binnenstad waarmee de ruimtelijke karakteristiek wordt versterkt, de recreatieve uitloopmogelijkheden worden vergroot en waarden voor biodiversiteit en klimaat uitgebouwd.

Realiseren groene uitloopgebieden

Het omringende landschap van de kern Hasselt biedt fraaie en aantrekkelijke uitloopmogelijkheden vanuit de woonwijken. Deze kunnen gerealiseerd worden door verbindingen te leggen tussen de stedelijke groenstructuur en het landschap. Dit kan door de aangrenzende, (agrarische) gebieden te versterken met landschappelijke beplantingsstructuren en aan te vullen met een netwerk van informele wandelroutes als onderdeel van groene ommetjes.

3.7 Groenvisie Zwartsluis

Korte karakteristiek

Zwartsluis kent een zeer fraaie en waterrijke ligging op het kruispunt van vaarwegen en tegen het natte natuurgebied De Wieden aan. Deze waterwegen dragen samen met het patroon van dijk(wegen) de ruimtelijke structuur van het dorp.

De belangrijkste onderdelen binnen de groenstructuur worden gevormd door de begeleidende groenzone met zware populierenrij (abeel) langs de provinciale weg N334, het wandelpark met aansluitende groengebieden dat uitziet over de Piepertkolk en het parkgebied aan de Weteringallee dat aansluit op het groen van het sportcomplex en De Wieden.

Verder zijn van betekenis de landschappelijke zone (Stroombeek) die tot diep in de kern binnendringt, de verspreid door het dorp staande monumentale bomen (bv. Handelskade, de Nieuwe Sluis en begraafplaats) en de landschappelijke wegbegeleidende beplanting van de Grote Kranerweerd/ Stouweweg die gelijk als groene overgang naar het buitengebied functioneert.

Over Zwartsluis

Zwartsluis (1398) is een havenplaats en heeft zich ontwikkeld tot een toeristisch knooppunt voor waterrecreatie. Binnen het dorp zijn het water en de talrijke uitzichten in hoge mate sfeerbepalend. Binnen de groenstructuur zijn met name de noordrand van het dorp met een groter groengebied grenzend aan De Wieden, de zware begeleidende bomenstructuur langs de N334 en de historische lindenrijen langs de Handelskade en de Nieuwe Sluis groene blikvangers.

Beeldbepalende populierenrij in groenzone (N334)

Ruim opgezet wandelpark met uitzicht (Piepertkolk)

Kansen en wensen

N331

Aanplant begeleidende bomenrij ter accentuering ruimtelijke hoofdstructuur van Zwartsluis en invulling ontbrekende schakel in de groenstructuur.

Gewenste versterking bomenstructuur (N331)

Parkgebied Weteringallee

Verhogen groene inrichtingskwaliteit en ruimtelijke variatie van het parkgebied door het aanbrengen van bomen, boomgroepen en beplantingen. Tevens werken met zonering in een cultuurlijk-parkachtig deel en een meer natuurlijk deel.

Parkgebied Weteringallee

Accent verleggen naar landschappelijk-ecologische inrichting en beheer (park Piepertkolk)

Onderzoeken groene ommetjes (Stroombeek e.o)

Parkgebied Piepertkolk

Traditioneel wandelpark omvormen naar een wandelgebied met een landschappelijk-ecologisch karakter dat aansluit op het aangrenzende natuurgebied De Wieden. Tevens groene verbindingen versterken met nabijgelegen grotere groengebieden aan de Berkenlaan en Arembergerstraat.

Landschappelijke zone Stroombeek

De hier gelegen agrarische zone met natuur-landschappelijke waarden behouden en bijbehorend karakter verder versterken in overleg met de particuliere eigenaren. Onderzoeken mogelijkheid voor aanleg informeel wandelpad als ‘groen ommetje’ vanuit het dorp.

3.8 Groenvisie Kamperzeedijk

Groene karakteristiek

Kamperzeedijk kent in de basis een fraaie ruimtelijke structuur bestaande uit de doorgaande zeedijk geaccentueerd met een grotendeels doorgaande bomenrij (es) en aan weerszijden begeleid door een lint van kolken in een waardevolle landschappelijke setting. Bijzonder markant zijn de talloze uitzichten vanuit het bebouwingslint over de kolken en naar het achterliggende open weidelandschap.

De meest waardevolle groenelementen zijn de eerdergenoemde bomenstructuur en dan in het bijzonder de westelijke entrées van zowel Kamperzeedijk-oost als -west, die bestaat uit een korte bomenrij van oudere essen aan beide zijden van de weg. De kolken met omringende natuurlijke beplanting (particulier eigendom) zijn van bijzondere landschappelijke en ecologische waarde en vormen een bijzondere meerwaarde binnen de groenstructuur van het dorp.

Over Kamperzeedijk

Kamperzeedijk (1364) bestaat uit een oostelijke en westelijke kern, die samen als karakteristiek dijkdorp een samenhangend geheel vormen. Bepalend zijn de min of meer doorgaande begeleidende essenbeplanting op een slingerende dijk evenals de aan weerszijden fraai in het groen ingebedde kolken en bijbehorende doorzichten naar het achtergelegen open weidelandschap.

Oostelijke entree (Kamperzeedijk-oost)

Karakteristieke kolk met omringende beplanting (KZD-west)

Kansen en wensen

Kuieren langs de kolken

Creëren van groen ommetje door in samenspraak met particuliere eigenaren de mogelijkheid voor realisatie van een verbindende wandelroute langs de kolken van Kamperzeedijk te onderzoeken. Hiermee krijgt het dorp een karakteristiek en uniek groen ommetje dat de bijzondere natuur- en landschapswaarden in beeld brengt. Dit is van belang omdat er amper uitloopmogelijkheden zijn.

Kolk met kans voor groen ommetje (Kamperzeedijk-oost)

Herstel dijkbegeleidende bomenstructuur

(Her)aanplant van de open delen langs de dijk naar een zoveel mogelijk doorgaande dijkbegeleidende bomenrij. Essentieel hierbij is dat de bomenrij op de dijk staat. Met bomen aan de voet van de dijk gaat het historische karakteristieke besloten profiel van de dijk verloren. Continuïteit van begeleidende boomstructuur is belangrijker dan de positie (links of rechts van weg) of beplantingsvorm (rij of verspreid).

Herstellen historische dijkprofiel (Kamperzeedijk-oost)

Versterken oostelijke entrée (Kamperzeedijk-oost)

Herstel kolkomgeving en ommetje (Kamperzeedijk-oost)

Markeren dorpsentrees

De oostelijke entrees van zowel Kamperzeedijk-oost als -west naar voorbeeld van de westelijke entrees accentueren met aan weerszijden een korte bomenrij (es). Hiermee wordt de ruimtelijke karakteristiek van het dorp versterkt en de kenmerkende overgang van openheid naar het besloten dorpsbeeld benadrukt.

Versterken landschappelijke setting kolken

De kolk aan de westrand bevindt zich binnen het plangebied voor woningbouw. Het is belangrijk als randvoorwaarde mee te nemen om de beplanting rondom de kolk te behouden en te herstellen of versterken waar deze is aangetast. Ook kan gelijktijdig gekeken worden naar de mogelijkheid voor een groen ommetje.

4. THEMA KLIMAAT

4.1 Wat verstaan we eronder?

In het kader van het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie zijn alle gemeenten aan de slag om de benodigde aanpassingen aan klimaatverandering in het ruimtelijk domein vorm te geven. In de gemeente Zwartewaterland is ruimtelijke adaptatie een bouwsteen in het proces van het ontwikkelen van de Omgevingsvisie. In maart 2019 is daartoe de Bouwsteen klimaatadaptatie door de Raad vastgesteld. Deze notitie bevat ook de kaders voor de rol van groen hierbij. Groengebieden bieden goede mogelijkheden om pieken in hemelwaterafvoer op te vangen. Water zakt dan eerst in de bodem waarna het geleidelijk aan kan afstromen naar het oppervlakte- of grondwater.

Zorgen dat hemelwater van verhardingen in het groen kan stromen of zorgen voor opvangbekkens in de vorm van laagtes of droge greppels zijn eenvoudige voorzieningen die vaak goed in te passen zijn in het groen. Daarnaast zorgt groen voor schaduw, beschutting en is daarmee een goed middel tegen hittestress. Vooral grote bomen leveren hierin een substantiële bijdrage. In het Groenbeleidsplan ligt de focus van dit thema op de mogelijkheden vanuit het groene vakgebied om een bijdrage te leveren aan klimaatopgaven.

Versteende tuinen maken omgeving gevoeliger voor wateroverlast (Zwartsluis)

Bedrijventerrein met hoge kans op hittestress en wateroverlast (Genemuiden)

Groen met opvangfunctie voor water (Kamperzeedijk-oost)

Schaduw door robuuste boomgroep (Hasselt)

4.2 Wat is de situatie in Zwartewaterland?

Uit de notitie 'Bouwsteen klimaatadaptatie' komen de volgende knelpunten aan de orde die raakvlakken hebben met het groenbeleid:

- **Het wordt natter.** Wateroverlast bij woningen en bedrijfsgebouwen is in alle kernen een knelpunt. In Genemuiden is dit knelpunt echter het grootst. Dit is onder meer vertaald naar het volgende principe: verankeren van voldoende ruimte voor groene buffers.
- **Het wordt warmer.** Risico's zijn hittestress bij kwetsbare groepen en bij evenementen en meer ziekteverwekkers in het water en in de lucht. Op de bedrijventerreinen van de drie grote kernen zijn knelpunten verminderde arbeidsproductiviteit bij langdurig warme periodes. Dit is vertaald naar het principe: zorgen voor meer groen en schaduw in het algemeen en daar waar kwetsbare groepen verblijven en bij parkeervoorzieningen in het bijzonder.

Uit de groene kengetallen komt naar voren dat de kernen in Zwartewaterland niet of maar ternauwernood voldoen aan de landelijke richtlijn van 75 m^2 groen per woning. Wat betreft bomenaantal zijn de kernen zelfs te typeren als zijnde 'boomarm'. Daar komt bij dat ook de (landelijke) trend van een steeds verdergaande verstening van particuliere tuinen ook in Zwartewaterland duidelijk merkbaar is.

Uiteraard is enige nuancering hier op zijn plaats: per wijk of buurt kan de situatie verschillen, de gemeente kent een landelijke ligging, waarbij het groene buitengebied nooit veraf is (Kamperzeedijk) en is lokaal bijzonder waterrijk (Zwartsluis), hetgeen de gevolgen van opwarming uiteraard tempert. Desondanks blijft overeind dat het relatief beperkte areaal aan groen en bomen, het kleine aantal groot uitgroeiende bomen (veel groeiplaatsen van bomen zijn van lage kwaliteit) en versteende tuinen en erven (zowel van huizen als bedrijven) geen goede uitgangspositie geven in het licht van verwachte klimaatveranderingen.

Wat zorgt hier voor schaduw of verkoeling? (Genemuiden)

Geveltuinen dragen aan bij aan verkoeling (Zwartsluis)

Wat vinden onze inwoners, belangenorganisaties en raadsleden?

- *Zowel in de kernen als daarbuiten zijn er (te) weinig bomen voor schaduw en luwte.*
- *Om de Weede is een mooi voorbeeld van een klimaatadaptieve wijk.*
- *Houd water uit neerslag zo lang mogelijk vast. Benut bijvoorbeeld het riviertje Om de Weede als basis voor klimaatadaptatie en vergroening (koppelen aan ruime begeleidende groenzone).*
- *Verminder het verharde oppervlakte, niet alleen bij particulieren (Steenbreek) maar ook bij de gemeente.*
- *Grote versteende parkeerterreinen bieden kansen om groener in te richten.*
- *Pas geveltuinen toe in de binnensteden; denk ook aan het vergroenen van de kademuren.*
- *Zoek samenwerking met hoveniers om aanleg van groene tuinen te stimuleren. De vraag naar stenen en onderhoudsarm domineert. Een gemeentelijke subsidie (financieel of in natura) kan helpen.*

4.3 Wat willen we ermee?

De volgende ambities staan centraal ten aanzien van groen en klimaat:

- Het zorgdragen voor voldoende areaal groen met waterbergend vermogen.
- Het zorgdragen voor voldoende schaduw en luwte door groen.

Bij de keuze voor het sortiment beplanting en bomen is een punt van afweging de mate waarin een soort tegen natte voeten, hitte en droogte kan.

4.4 Hoe geven we er invulling aan?

Dit thema wordt gericht opgepakt vanuit het Uitvoeringprogramma klimaatadaptatie. Vanuit het Groenbeleidsplan ligt de focus vanuit andere invalshoeken sowieso op onderwerpen als het creëren van een samenhangend groen raamwerk, het vergroenen van stenige gebieden, de aanplant van extra bomen en het verbeteren van groeiplaatsen. Hiermee wordt als vanzelf een substantiële bijdrage geleverd aan het verder klimaatbestendig maken van de gemeente.

Aanvullend zal standaard bij renovatie, herinrichting of groot onderhoud van het groen bekeken worden of en in hoeverre maatregelen voor het opvangen van hemelwater of het voorkomen van hittestress kunnen worden meegenomen.

Wat spreken we af?	Wat werken we uit in het beheerplan?
1. Vergroenen van woongebieden en bedrijventerreinen door bij nieuwe ontwikkelingen of op natuurlijke momenten (herinrichting of inboet) extra groen en bomen aan te planten in het openbaar gebied.	Per wijk kansrijke locaties voor vergroenen in beeld brengen.
2. Stimuleren en faciliteren vergroening van particuliere (gevel)tuinen, erven, schoolpleinen en bedrijfspercelen. Bijvoorbeeld deelname aan Operatie Steenbreek, lokale gemeentelijke acties of provinciale regelingen.	Acties worden geïnitieerd vanuit het Uitvoeringprogramma klimaatadaptatie.
3. Bij alle ruimtelijke ontwikkelingen wordt groen als specifiek middel ingezet om in te spelen op de mogelijke gevolgen van klimaatverandering. Voorbeelden zijn wadi's, verlaagde plantvakken, vergroening van parkeerplaatsen, extra bomen en beplantingen voor schaduw en groene daken en gevels.	Voorbeelden en specificaties opnemen (kan ook in een Handboek inrichting openbare ruimte).
4. Bij aanplant van nieuwe bomen en planten kiezen voor soorten die bij een opwarmend klimaat goed blijven groeien en ook bestand zijn tegen droogte.	Soortenlijst maken met voorkeurs sortiment beplantingen en maten tabel aanplant bomen en groen.
5. Bij aanleg of renovatie van groen of openbare parkeergelegenheden de mogelijkheden voor schaduwrijke groenoplossingen (en groene, open verhardingen) onderzoeken.	Voorbeelden en specificaties opnemen (kan ook in een Handboek inrichting openbare ruimte).

5. THEMA BIODIVERSITEIT

5.1 Wat verstaan we eronder?

Bij discussies over groen gaat het vaak over biodiversiteit: de diversiteit aan soorten planten en dieren. Maar al die soorten staan niet los van elkaar, ze zijn met elkaar verbonden en met hun omgeving, in een samenhangend systeem. Planten- en diersoorten horen bij ecosystemen die ons onophoudelijk producten en diensten leveren en daarom zijn ze onmisbaar voor de mens. Veel ecosysteemproducten zijn economisch uiterst relevant. Zonder bijen en insecten geen bestuiving van gewassen en daarmee geen vruchten. Natuurlijke vijanden onderdrukken plaaginsecten zoals lieveheersbeestjes die luizen eten en merels die (eikenprocessie)rupsen eten.

Verlies van biodiversiteit is dus meer dan alleen het verlies van zeldzame soorten. Hoe minder oorspronkelijke soorten, hoe instabieler een ecosysteem. Het is dus zaak om de biodiversiteit te beschermen en zo bijbehorende ecosystemen in stand te houden, want alleen op die manier kunnen we op de lange termijn blijven profiteren van de producten en diensten die ecosystemen ons leveren. Voorbeelden om ecosystemen in stand te houden zijn het toepassen van inheemse soorten, het aanbrengen van variatie in (natuurlijke) beplantingsvormen en uitvoeren van ecologisch groenbeheer.

Landelijke tendensen in de ontwikkeling van soorten planten en dieren die we deels ook terugzien in Zwartewaterland zijn:

- Het gaat goed met de soorten die verblijven in van bossen, droge heiden en wateren; het aantal blijft gelijk of neemt toe. Het gaat onder meer om edelherten, wilde zwijnen, vossen en dassen maar ook om planten en reptielen als zandhagedissen.
- Het gaat niet goed met de soorten die verblijven in gebouwen, bosranden, bermen en bosjes; het aantal soorten gaat achteruit. Het gaat onder meer om muurplanten, mussen, diverse soorten zwaluwen, uilen en vleermuizen.
- Het gaat slecht met de soorten die verblijven in de natte heide en het boerenland, het aantal soorten is in twintig jaar meer dan gehalveerd. Weidevogels als grutto en kievit komen steeds minder voor en dat geldt ook voor de kamsalamander.

Gelukkig zijn er ook voorbeelden van herstel. De aanleg van nieuwe natuur zorgt voor de terugkeer van verdwenen soorten. We merken dat bijvoorbeeld aan het aantal dassen, vossen en ooievaars.

5.2 Wat is de situatie in Zwartewaterland?

Delen van het grondgebied van de gemeente Zwartewaterland bestaat uit Europees beschermde natuur (Natura 2000). Naast natuurgebieden als De Wieden en Veerslootslanden behoren ook de grotere rivieren (Zwarte Water) met hun uiterwaarden tot dit Natura 2000-netwerk. Deze gebieden zijn het leefgebied of de genenbank voor veel in Nederland zeldzame en bijzondere soorten.

Sommige planten en dieren die in de provincie Overijssel leven zijn zeer bijzonder. Denk aan de kievitsbloem, de otter, steenuil, das en de grote vuurvlinder. Deze soorten komen in gemeente Zwartewaterland ook veelvuldig voor en dan vooral in het buitengebied. Hier heeft de provincie extra aandacht voor. In de bebouwde kom komen deze soorten soms ook voor en dan vooral in de wat grotere en extensief beheerde groenstroken.

Daar waar het landelijk gebied intensief wordt gebruikt is de bebouwde kom steeds vaker een plek waar bijzondere planten en dieren hun voedsel en rust- en voortplantingsplekken vinden. Denk aan vleermuizen en mussen die in gebouwen verblijven en vaak bomenrijen gebruiken om te navigeren. Ook ransuilen en diverse vlinders (waaronder sleedoornpage) zijn in en rond de bebouwde kom te vinden. Cultuurlijk groen zoals kort gemaaide gazons, groen zonder bloemen en bessen of niet-gelaagd bosplantsoen bestaat vaak uit enkele soorten en heeft daardoor een lagere biodiversiteit. Meer natuurlijk (beheerd) groen biedt meer kansen voor biodiversiteit.

Boom waarin ransuilen rusten (Hasselt)

Sleedoornpage legt alleen op sleedoorn eitjes (Hasselt)

Kans voor natuurlijk bermbeheer (Genemuiden)

Natuurlijke waterkant (Hasselt)

Wat vinden onze inwoners, belangenorganisaties en raadsleden?

- *Tijdelijke natuur maken op braakliggende terreinen (denk aan pluktuin of heesters). Dit draagt bij aan de biodiversiteit en zorgt voor een netter beeld.*
- *Meer bloemrijke bermen is een kans voor deze gemeente. Voorkeur gaat uit naar natuurlijk verschralen, maar dit duurt langer. Er ontstaat dan inheemse beplanting, wat weer een voedselbron is voor de inheemse fauna.*
- *Vorm een deel van de siergazons om naar bloemrijk gras of ruigtes.*
- *Breng meer faunavoorzieningen aan in het groen (nestkastjes, broedhopen, takkenrillen).*
- *Versteende bedrijventerreinen: kies vaker voor groene erfafscheidingen en zet in op groene daken.*

5.3 Wat willen we ermee?

De volgende ambities staan centraal ten aanzien van groen en biodiversiteit:

- De huidige biodiversiteit minimaal behouden en waar mogelijk versterken.
- Gemeentelijk groen – met name in de groenstructuur – meer natuurlijker aanleggen en onderhouden.
- Stimuleren, ondersteunen of faciliteren van initiatieven van inwoners, ondernemers en organisaties om de biodiversiteit te vergroten.

5.4 Hoe geven we er invulling aan?

Het toepassen van biodiversiteit in het groen en de openbare ruimte betekent dat wordt gezorgd voor:

- Toepassen van inheemse soorten bij voorkeur van lokale herkomst en biologisch geteeld. Dit zijn in het algemeen soorten die goed kunnen gedijen en deze zorgen daarmee voor vitale beplantingen en bomen.
- Zorgen voor variatie aan (natuurlijke) beplantingsvormen door te variëren in kleur, bloeitijden, vruchten, hoogten maar ook door afwisseling in dichte en open structuren zodat voor veel verschillende vogels, kleine zoogdieren, vleermuizen, vlinders, libellen, bijen en andere insecten er voedsel, een schuil-, rust- of voorplantingsplaats te vinden is.
- Uitvoeren van natuurlijk (meer ecologisch) beheer waarbij wordt gestuurd op het zorgen voor diversiteit in beplantingsvormen en soorten en het zorgen voor voedselaanbod en schuil-, rust- en voortplantingsplaatsen. Vooral bij grasbermen en in percelen bosplantsoen liggen hier kansen.
- Evenwichtige afstemming met de overige functies van het groen; meer natuurlijk groen past niet bij alle ontwerpstijlen, wel kan altijd worden gekeken in hoeverre er mogelijkheden zijn om voortplantingsplaatsen (bv. nestkasten) kunnen worden ingepast of ingebouwd.

- Uitbreiden van het areaal aan ruigte en struweel voor meer variatie in hoogten en structuren in het groen. Veel diersoorten verblijven graag in bloeiende en vruchtdragende halfhoog en redelijk gesloten beplantingen. In de kernen van gemeente Zwartewaterland komen die nu relatief weinig voor. Dit kan ook tot stand komen door het invoeren van meer natuurlijk bermbeheer waarbij stroken gras blijven overstaan.

Wat spreken we af?	Wat werken we uit in het beheerplan?
1. Zowel bij het ontwerp als het beheer van openbaar groen worden de mogelijkheden voor verhogen van de biodiversiteit benut.	Uitwerking ecologisch (berm-) beheer (waar kan wat en hoe).
2. Meer natuurlijk groen en groen met een specifiek ecologische meerwaarde komen voor op aangewezen locaties in vooral de groenstructuren en bij te ontwikkelen groenzones. Op de groenvisiekaarten zijn al gebieden aangeduid in de groenstructuur die hiervoor kansrijk lijken.	Uitwerking ecologisch (berm-) beheer (waar kan wat en hoe). In beeld brengen van locaties met verblijfplaatsen van beschermde planten en dieren.
3. Inrichting en beheer van groen draagt zoveel als mogelijk bij aan het verbeteren van de biotoopmogelijkheden voor insecten, (stads)vogels en kleine zoogdieren. Door het invoeren van natuurlijk/ecologisch maaibeheer en het aanleggen van faunavoorzieningen etc. kan hier al snel resultaat worden geboekt.	Zie vorige.
4. De gemeente handelt aantoonbaar volgens de natuurwetgeving en werkt met gedragscodes voor zowel inrichting als beheer. Dit houdt in dat voorafgaand aan werkzaamheden altijd wordt gekeken in hoeverre (beschermde) flora en fauna schade ondervindt van de werkzaamheden en indien dit het geval is dat maatregelen worden getroffen om deze schade te voorkomen of te beperken.	In beeld brengen van locaties met verblijfplaatsen van beschermde planten en dieren. Borging deskundigheden flora en fauna.

6. THEMA GROENSTRUCTUUR

6.1 Wat verstaan we eronder?

Eén van de groene ambities is het blijven zorgen voor een robuust groen raamwerk binnen de kernen: de groenstructuur, ook wel te omschrijven als 'de samenhang tussen alle groene elementen met elkaar en hun omgeving'. Het gebiedseigen karakter van de groenstructuur in de kernen van Zwartewaterland wordt versterkt door de samenhang met de historische water- en dijkstructuren en de directe verbindingen met het agrarische en landschappelijke buitengebied. Ook verspreid gelegen landschapselementen als kolken, houtsingels en monumentale bomen horen hierbij. Al dit groen is vastgelegd op de groenvisiekaarten.

De groenvisiekaart laat hiermee het wensbeeld zien van hoe de groenstructuur er op hoofdlijnen uit moet komen te zien. Na vaststelling van de groenvisiekaarten vindt een uitwerking in detail plaats naar groenstructuurkaarten. Deze kaarten vertalen de groenvisie naar het niveau van de individuele groenvakken en bomen en concretiseren de kansen voor versterking en uitbreiding van de groenstructuur.

De komende jaren wordt gewerkt aan het in stand houden, versterken en ontwikkelen van deze groenstructuur. Het groen op de groenstructuurkaarten noemen we **structureel groen**. Dit bestaat uit de hoofd- en wijkgroenstructuur. Daarnaast is er niet-structureel groen. Dit zijn de kleinere groene vakken en de overige bomen op buurt en straatniveau. Dit noemen we **leefomgevingsgroen**.

Het belang van het vastleggen van de groenstructuur en benoemen van wensen en kansen is groot: de groenstructuur is medebepalend voor de groene identiteit en leefbaarheid van de kernen van Zwartewaterland. Het laten verdwijnen, aantasten of niet realiseren van deze groenstructuren heeft hiervoor verstrekkende gevolgen.

Te versterken groenstructuur (Zwartsluis)

Cultuurhistorisch waardevolle dijk (Hasselt)

Groene parel (Zwartsluis)

Historische landmark (Hasselt)

Groene verbinding kom – buitengebied en water (Genemuiden)

Landschappelijke enclave binnen bedrijventerrein (Zwartsluis)

Cultuurhistorisch waardevolle beplanting (Hasselt)

Waardevolle bomen (Hasselt)

6.2 Wat is de situatie in Zwartewaterland?

Bij het aanwijzen van de groenstructuur is steeds aangehaakt bij de landschappelijke en stedelijke ontwikkeling, de cultuurhistorie en de waarden van het groen. Het gaat om groenvoorzieningen die verbonden zijn met rivieren, kanalen, plassen, verbindingswegen, cultuurhistorisch waardevolle paden of wegen, landschappelijk waardevolle stadsranden, parken, begraafplaatsen of andere waardevolle

objecten of gebieden. Ook openbaar groen dat van belang is voor spelen, ecologie, recreatief routenetwerk of infiltratie van water is opgenomen in de groenvisiekaart of komt op de groenstructuurkaart. Op die locaties waar kansen liggen voor herstel, versterking of ontwikkeling van de groenstructuur is dit aangeduid als **gewenste verbinding** of uitbreiding van de groenstructuur.

In de **huidige situatie** geldt dat het groen in de kernen nog onvoldoende een samenhangend geheel vormt, zodat nog niet gesproken kan worden van een 'groen raamwerk'. Zo staan groengebieden of bomenrijen geregeld op zichzelf, ontbreken groene verbindingen of zijn groene structuren in de loop der jaren 'verbrokkeld'. Ook komt het voor dat in het (recente) verleden keuzes zijn gemaakt die negatief uitpakken voor de groenstructuur. Deze constatering geldt vooral voor de oudere delen van de kernen; in de nieuwe uitbreidingswijken is vaak meer aandacht voor het creëren van een robuuste groenstructuur, hoewel ook hier geregeld te weinig aansluiting gezocht is of wordt met het groen van de aangrenzende gebiedsdelen. Positief punt is dat er in iedere kern tal van waardevolle groenelementen met een gebiedseigen karakter zijn (parels) en er volop kansen liggen om ontbrekende schakels te realiseren, de bestaande groenstructuur uit te breiden en/of te versterken.

Wat vinden onze inwoners, belangenorganisaties en raadsleden?

- *Verstenen draagt niet bij aan de economische waarde van een gebied.*
- *Versterken van de boomstructuren ook in verband met luwte en schaduw.*
- *Relaties met de omringende gebieden als De Wieden versterken.*
- *Stadsrandvisies uitvoeren, dit zijn mooie plannen, die we graag uitgevoerd zien.*
- *Benut uitbreidingen van wijken en bedrijventerreinen als kansen om te vergroenen.*

6.3 Wat willen we ermee?

De volgende ambitie staat centraal binnen het beleid voor de groenstructuur:

- Behoud, versterking en ontwikkeling van een zoveel mogelijk samenhangend en robuust netwerk van groen en bomen, zodat de vele functies en waarden van het groen (oriëntatie, identiteit, biodiversiteit, groene verbindingen) het best tot uiting kunnen komen.

6.4 Hoe geven we er invulling aan?

Waar mogelijk worden groengebieden, groene lijnen en groene parels 'aan elkaar geknoopt' door begeleidende boombeplantingen langs wegen en straten, waar dit landschappelijk en ruimtelijk gezien past, door te zetten, ontbrekende schakels toe te voegen en waar mogelijk aansluiting te zoeken met het landschap van het buitengebied.

Wat spreken we af?	Wat werken we uit in het beheerplan?
1. De groen- en bomenstructuren worden gekoesterd, kennen een duurzame inrichting en krijgen prioriteit vanuit beheer en onderhoud.	Groenstructuurkaart per kern.
2. Structuurgroen en -bomen zijn in principe niet inwisselbaar en de nadruk ligt op instandhouding en benutten of creëren van kansen voor versterking en uitbreiding. Kansen voor versterking en uitbreiding zijn op hoofdlijnen aangeduid op de groenvisiekaarten.	Groenstructuurkaart per kern. Spelregels voor duurzaam behoud en inpassing.
3. In geval wegens zwaarwegend maatschappelijk belang structuurgroen of -bomen moeten wijken, vindt compensatie plaats.	Spelregels voor de wijze van compensatie en besteding van gelden bij financiële compensatie.
4. Ruimtelijke ontwikkelingen worden aangegrepen als kansen om de groenstructuren te versterken, uit te breiden of ontbrekende schakels te realiseren (zoals de buitenranden van een woonwijk); hierbij gelden zowel kwantiteits- als kwaliteitsnormen. Uiteindelijk moeten de hierboven genoemde punten in het bestemmingsplan meegenomen worden, zodat ze ook een juridische waarde hebben.	Voorbeelden van geschikte locaties en technische en kwalitatieve specificaties voor groen- en natuur-inclusief bouwen. Groenstructuurkaart per kern. Richtgetallen voor groennormen per woning/hectare bedrijventerrein.
5. Minimaal het huidige groenareaal behouden en de ambitie om dit areaal te vergroten, waarbij 75 m^2 per woning geldt als minimum.	Zie vorige.

7. THEMA INRICHTING

7.1 Wat verstaan we eronder?

Een stad of dorp is nooit af en voortdurend in ontwikkeling. Er vindt sloop of juist uitbreiding plaats van woningen, bedrijven en voorzieningen, wegen worden verbreed of juist versmald, er wordt een nieuw fietspad aangelegd etc. De openbare ruimte beweegt daarin mee. Echter, daar waar groen, bomen en bos een lange levenscyclus hebben, worden zij vaak vroegtijdig verwijderd als gevolg van de snelle stedelijke ontwikkelingen. Het spreekwoord 'boompje groot, plantertje dood' geldt daardoor vaak niet meer. Dit betekent dat bij het aanleggen van groen en planten van bomen ver vooruit moet worden gekeken. Kan het groen of de boom ook werkelijk uitgroeien en tot wasdom komen op de bedoelde plek? Ook het omgekeerde geldt. Wanneer wordt gebouwd of gewerkt, wordt dan ook gekeken welke ruimte het bestaande groen en de bomen in de toekomst nodig hebben? En of bestaand waardevol groen kan worden ingepast? Zowel de oude als nieuwere groenstructuren vormen belangrijke buffers om de gevolgen van klimaatverandering op te vangen, dragen bij aan een gezonde leefomgeving en zijn een bron van biodiversiteit. Het is dan ook wenselijk om deze groenstructuren te behouden, waar mogelijk uit te breiden en volledig tot hun recht te laten komen. Dit vraagt aandacht voor de kwaliteit van de inrichting van het groen en de hoeveelheid groen.

Cultuurhistorisch waardevolle leibomen (Hasselt)

Beplanting jonge wijk (Genemuiden)

Beplanting die goed te beheren is (Genemuiden)

Beplanting die goed voor biodiversiteit is (Hasselt)

7.2 Wat is de situatie in Zwartewaterland?

In de huidige situatie kent het openbaar groen in de kernen veel (kort) gras en weinig beplantingen. Waar beplanting is toegepast, is de soortkeuze vooral ingegeven vanuit het oogpunt van een sober en doelmatig beheer en kent hierdoor weinig variatie. Variatie aan planten- en boomsoorten zorgt echter voor herkenbaarheid van wegen, buurten of gebiedsdelen en verhoogt de belevingswaarde. Ook zorgt variatie voor weerbaarheid van het groen tegen ziekten en plagen. Het is een uitdaging om met een voor mens en dier aantrekkelijk en een klimaatbestendig sortiment ook op langere termijn te zorgen voor een balans tussen afwisseling en eenvormigheid. Goede beheerbaarheid blijft uiteraard een randvoorwaarde om het groenonderhoud betaalbaar te houden. Functionaliteit, attractiviteit, duurzaamheid en beheerbaarheid van groen staat of valt met een goede aanleg. Hiervoor zijn momenteel in gemeente Zwartewaterland geen richtlijnen.

Wat vinden onze inwoners, belangenorganisaties en raadsleden?

- *Zorg bij aanplant voor ruime plantvakken voor bomen.*
- *Parkeren in het groen is een probleem; zowel door vissers als bezoekers van winkels en kerken wordt plaatselijk veel in het groen geparkeerd. Dit geeft schade en verdichting wat slecht is voor bomen en struiken.*
- *Meer variatie in bomen en beplanting , denk ook aan eetbaar groen, zoals fruitbomen.*

7.3 Wat willen we ermee?

De volgende ambities staan centraal binnen het beleid voor groeninrichting:

- Langs samenhangende structuurelementen (bv. verbindingswegen, hoofdwegen of watergangen) is de soortkeuze ondersteunend aan de continuïteit van het beeld.
- In de individuele buurten of gebiedsdelen is de beplantingskeuze afgestemd op het toegepaste stedenbouwkundige concept en op wensen van bewoners en gebruikers van het groen. Op deze manier zorgt groen er mede voor dat de karakteristieke verschillen tussen de buurten of belangrijke structuren zichtbaar blijven of worden.
- Rekening houden met de bereikbaarheid en het gebruik van het groen door inwoners door te zorgen voor een goede toegankelijkheid, bloemen of vruchten die geplukt mogen en/of ruimte bieden voor bewegen en spelen bij de inrichting en sortimentskeuze van openbaar groen.
- Duurzame inrichting zodat beplantingen lang meegaan en efficiënt te beheren zijn.
- Aandacht voor verhoging van variatie in soorten en beplantingsvormen.
- Creëren van groene accentpunten bv. entrees kern of wijk, markante gebouwen of monumenten.

7.4 Hoe geven we er invulling aan?

Bij renovaties en (her)inrichtingen worden gewenste beplantingsvormen (incl. minimale maatvoering) en sortimentslijsten als randvoorwaarden aan ontwikkelaars meegeven. Ook worden 'nieuwbouwplannen' in de ontwerpfase getoetst op de mate en wijze van het realiseren van de ambities, aansluiting op de bestaande groenstructuur en invullen van groene kansen en wensen, zoals aangegeven in het Groenbeleidsplan.

Wat spreken we af?	Wat werken we uit in het beheerplan?
1. Bij nieuwe aanleg of renovatie meer variatie in de toepassing van beplantingsvormen en -soorten.	Voorbeelden en sortimentslijsten.
2. Sortiment afstemmen op de karakteristiek van de individuele wijk of buurt en zo mogelijk inspelen op verwachte klimaatveranderingen.	Voorbeelden en sortimentslijsten.
3. Koesteren cultuurhistorisch waardevolle groenelementen door deze te herstellen, beschermen en extra aandacht te geven vanuit het beheer.	Historische analyse van de groenopbouw in de kernen en wijken en van hieruit randvoorwaarden/beplantingsrichtlijnen formuleren.
4. Beheerbewust ontwerpen door bij het ontwerp en aanleg terdege rekening te houden met het toekomstig beheer: beheerbaarheid, duurzame instandhouding en kosten.	Programma van eisen voor aanleg van groen. Protocol voor 'beheertoets'.

8. THEMA BEHEER

8.1 Wat verstaan we eronder?

Groen wordt geplant om te kunnen groeien en tot wasdom te komen. Het beeld direct na aanleg is vaak totaal anders dan na 40 of 80 jaar. Beheer en onderhoud zijn daarom in de eerste plaats erop gericht om het groen duurzaam (langdurig) in stand te houden. De levensduur mag door activiteiten (bouwen van woningen, aanleggen van ander groen, beheerwerkzaamheden) niet worden verkleind. Voor leef-omgevingsgroen gelden kortere omlooptijden dan voor groen in de groenstructuur. De levensduur zal in het structuurgroen bij voorkeur meer dan 40 jaar zijn; in het leefomgevingsgroen is 20-40 jaar meer de praktijk.

Het is dus belangrijk om onderhoudswerkzaamheden zo in te zetten dat het groen volwassen (oud) kan worden en langdurig vitaal blijft, zodat het groen voor lange tijd de beoogde functie kan vervullen. Daarnaast is het van belang om bij snoeien en dunnen van beplantingen gefaseerd te werk te gaan zodat er enerzijds spreiding van de hoeveelheid werk is en anderzijds er ook altijd volgroeide, opgaande beplanting aanwezig is. Hogere en dichte beplantingen zijn van belang als rust- en verblijfplaats voor vogels, vleermuizen, insecten en andere kleine dieren.

In het groenbeheer zijn effectiviteit en efficiëntie belangrijk. Met andere woorden: doen we de juiste dingen en doen we deze op een goede manier? Het beantwoorden van de eerste vraag staat centraal in het Groenbeleidsplan. Het antwoord op de tweede vraag is gelegen in een planmatige aanpak van het groenbeheer.

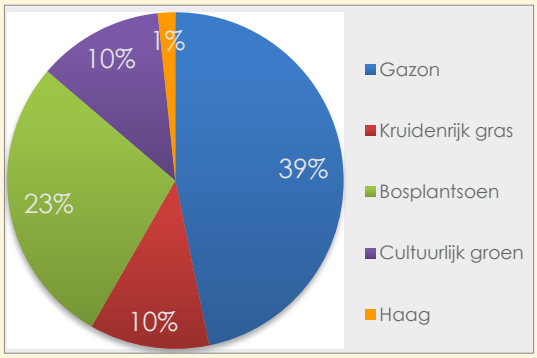

Groentype	***Totaal***	*Hasselt*	*Gene-muiden*	*Zwarte-sluis*	*Kamper zeedijk*
Gazon	**319.664**	113.238	116.191	83.908	6.327
Kruidenrijk gras	**78.742**	28.858	21.739	27.840	305
Bosplantsoen	**191.101**	74.585	68.421	45.706	2.389
Cultuurlijk groen	**82.488**	30.083	37.636	14.252	517
Haag	**11.451**	2.777	6.921	1.647	106
Totaal	**683.446**	**249.541**	**250.908**	**173.353**	**9.644**
Aantal bomen	**6.669**	2.443	2.992	1.165	69

Tabel 8.1 *Areaalgegevens te beheren groen in de bebouwde kom*

Machinaal snoeien van hagen

Slecht groeiende beplanting zorgt voor extra onderhoud

Maaien van kort gras

Mogelijk streefbeeld bosplantsoen

8.2 Wat is de situatie in Zwartewaterland?

Het groenbeheer werd vanaf 2012 vooral ingestoken op een sober en doelmatig onderhoud, met name ingegeven door de beperkte beschikbare financiën. Vanuit inwoners, ondernemers, Raad en belangen-organisaties is aangegeven dat dit een te sober beeld oplevert.

De Raad heeft in 2017 daarom extra eenmalig budget vrijgemaakt om van onderhoudsniveau C naar B (conform de kwaliteitsniveaus beschreven in de Kwaliteitscatalogus openbare ruimte 2018 van het CROW) te gaan. Daarnaast is ook een inhaalslag in gang gezet in achterstallig onderhoud (snoeien) van bomen en bosplantsoen. In 2019 is het beheerbudget structureel verhoogd om het gehele areaal op niveau B te kunnen onderhouden. Daarnaast is vanuit het Coalitieprogramma een budget beschikbaar gesteld om de openbare ruimte ‘op te fleuren’. Bijvoorbeeld in de vorm van bloemrijke bermen, meer groen in de centra of meer variatie met bloeiende heesters in de wijken.

Een bijzonderheid binnen het groen in Zwartewaterland is dat lokaal oorspronkelijk landschappelijke elementen of structuren (bv. rijen knotwilgen, elzensingels, dijkbeplanting) bewaard zijn gebleven in de stedenbouwkundige opzet. Het onderhoud van dergelijke cultuurhistorisch waardevolle beplantingen vraagt om specifieke kennis van de beheerders.

Wat vinden onze inwoners, belangenorganisaties en raadsleden?

- *Meer communiceren over wat de gemeente doet in het onderhoud en waarom.*
- *Verschillende onderhoudsniveaus voor centra/wijken niet nodig, maar wel belangrijk dat het centrum netjes is. Een net centrum verhoogt aantrekkelijkheid om er boodschappen e.d. te doen. Dat nette onderhoudsniveau in de centra moet al beginnen op zichtlocaties van doorgaande wegen (denk aan ingang Hoogstraat, Hasselt).*
- *Er staan veel kwijnende bomen in de gemeente, terwijl de gemeente het goede voorbeeld moet geven.*

8.3 Wat willen we ermee?

De volgende ambities staan centraal in het beleid voor groenbeheer:

- Structureel groen in de bebouwde kom zodanig/duurzaam beheren dat het langdurig de beoogde functies kan vervullen.
- Rekening houden met het ontwerpconcept van de buurt of wijk.
- Planmatige aanpak van het beheer uit oogpunt van kostenbewustzijn en een efficiënte en effectieve inzet van mensen en middelen.
- Gedifferentieerd en gefaseerd beheren zodat er rekening wordt gehouden met afgesproken kwaliteitseisen en zorgvuldig handelen conform Wet natuurbescherming.
- Duurzaam beheer met respect voor mens en milieu (chemische bestrijdingsmiddelen zijn in de openbare ruimte wettelijk verboden; er gelden wel nog enkele uitzonderingen).

8.4 Hoe geven we er invulling aan?

Uitgangspunt is een vakkundig beheer gebaseerd op methoden die de levensduur van het groen vergroten en het streven naar kringlopen in het groen (hergebruik van materialen en duurzaam inkopen). Om effectief en efficiënt te kunnen werken zal het groenbeheer op een planmatige wijze worden uitgevoerd. Dit houdt in dat inzicht benodigd is in omvang en samenstelling van het groenareaal, duidelijk is wat de bijbehorende eindbeelden zijn, volgens welke beheermethodes wordt gewerkt en welke maatregelen concreet nodig zijn. Ook zal er helderheid moeten zijn over de gewenste omvang en samenstelling van het groenareaal en dient deze actief bewaakt te worden.

Daarnaast is het belangrijk dat vooral voor het zogenaamde technische onderhoud (snoeien, dunnen, maaien, planten) deskundige vakmensen worden ingezet (of medewerkers die door hen worden aangestuurd) om zowel de levensduur, veiligheid als correcte inzet van materieel te waarborgen. Bij verzorgende en ondersteunende werkzaamheden als onkruidbestrijding en verwijderen van zwerfafval is naast inzet van vakmensen ook inzet van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt of vrijwilligers een optie.

Wat spreken we af?	Wat werken we uit in het beheerplan?
1. De verzorging van openbaar groen vindt op kwaliteitsgestuurde wijze plaats. Het gaat hierbij om aspecten van 'netheid' waarbij een onderhoudsniveau is vastgelegd. Het huidige onderhoudsniveau is vastgesteld op niveau 'B'.	Werkplan om het groen duurzaam op het gestelde kwaliteitsniveau in stand te houden (snoeicycli en fasering van bomen en beplantingen. Monitoringsplan (beoordeling gerealiseerde versus vereiste kwaliteitsniveau).
2. Het beheer vindt op planmatige wijze plaats en is primair gericht op langdurige instandhouding van het openbaar groen volgens duurzame methoden en met duurzame materialen.	Werkplan om het groen duurzaam op het gestelde kwaliteitsniveau in stand te houden (snoeicycli en fasering van bomen en beplantingen). Uitwerking ecologische (berm)beheer; waar kan wat en hoe. Protocol voor voorkomen en bestrijden van invasieve exoten en hardnekkige onkruiden. Onderbouwing gekozen methode niet-chemisch onkruidbeheer op verhardingen.
3. Ontwerpbewust beheren. Het beheer is gericht op het realiseren en duurzaam in standhouden van het eindbeeld, zoals bepaald bij het ontwerp.	Werkplan om het groen duurzaam op het gestelde kwaliteitsniveau in stand te houden (snoeicycli en fasering van bomen en beplantingen).
4. Invulling geven aan de ambitie om de openbare ruimte 'op te fleuren'.	Onderzoek naar kansrijke locaties voor bloemrijke bermen.

9. THEMA BOMEN

9.1 Wat verstaan we eronder?

Bomen zijn de meest beeldbepalende elementen in het openbaar groen. Zeker wanneer ze volgroeid zijn. Bomen werden van oudsher aangeplant om belangrijke punten of routes te markeren, voor houtproductie of om voor schaduw te zorgen. Denk hierbij aan bomen aan de zonzijde voor een boerderij, langs wegen of in een weiland.

Markeren, benadrukken en schaduw geven zijn ook nu nog steeds belangrijke functies van bomen. Daarnaast zijn het, mede dankzij de bloemen en vruchten, leefgebieden voor vogels en vele andere planten en dieren. Bomen zijn er in vele maten, soorten en variëteiten. Door gericht specifieke soorten in een buurt of wijk of voor een functie toe te passen ontstaan de vaak zo kenmerkende karakteristieken. Voorbeelden zijn de lindebomen, populieren en essen langs de verbindingswegen in de gemeente of elzen en geknotte wilgen langs de waterkant.

Waardevolle boom (Hasselt)

Laanbeplanting (Hasselt)

Rij bomen langs weg (Hasselt)

Lei/knotboom (Hasselt)

9.2 Wat is de situatie in Zwartewaterland?

In tabel 9.1 is het aantal gemeentelijke bomen[2] in het openbaar groen binnen de bebouwde kom weergegeven. Gemiddeld is er 1 boom per 3 inwoners. Het landelijk gemiddelde ligt op 1 boom per 2 inwoners, voor minder stedelijke gemeenten ligt dit vaak zelfs nog hoger. Hiermee kan worden gesteld dat de openbare ruimte binnen de kernen relatief 'boomarm' is. Daar komt bij dat lang niet alle bomen een voldoende ruime groeiplaats hebben om tot een volwaardig exemplaar uit te groeien; met name in de oude binnensteden en oudere wijken is maar beperkt groeiruimte voor bomen.

Grote delen van het buitengebied kenmerken zich door landschappelijke openheid en weidse uitzichten. Dit maakt dat hier logischerwijze het aandeel bomen lager is en veelal beperkt tot lijnvormige kavelgrensbeplantingen, erven en verspreid staande solitaire bomen of korte bomenrijen.

Bestaande bomen staan geregeld ter discussie bij nieuwbouw, aanleg van een weg of parkeerplaats of omdat ze overlast geven. Bomen moeten dan wijken zonder dat herplant juridisch is geborgd. De juridische bescherming van bomen binnen de kernen is namelijk beperkt tot de lijst Waardevolle houtopstanden. Alle andere bomen mogen zonder vergunning gekapt worden en herplant is niet verplicht. In de praktijk wordt overigens op ambtelijk niveau wel geregeld herplant overeengekomen, maar dit is verder niet structureel geborgd. In het buitengebied zijn wel alle bomen kapvergunningplichtig en is de herplant ook juridisch geregeld.

Het boombeheer wordt planmatig opgepakt en snoei-achterstanden uit het verleden worden thans en de komende jaren weggewerkt; ook de boomveiligheid is met de frequente boomveiligheidscontroles goed geborgd.

	Totaal	Hasselt	Genemuiden	Zwartsluis	Kamperzeedijk
Totaal aantal bomen[1]	**6.669**	2.443	2.992	1.165	69
Aantal inwoners	**21.196**	6.562	9.459	4.649	526
Aantal woningen	**10.365**	3.389	4.076	2.730	170
Bomen per woning	**0,64**	0,72	0,73	0,43	0,41
Bomen per inwoner	**0,31**	0,37	0,32	0,25	0,13

Tabel 9.1 *Aantal bomen per kern, exclusief gemeentelijke bomen in het buitengebied*

[2] De berekende aantallen zijn exclusief bomen van Rijkswaterstaat, de provincie en solitair beheerde bomen binnen het groentype bosplantsoen; hiervan zijn nog geen aantallen bekend, maar deze bomen leveren eveneens een bijdrage aan het groenbeeld.

Wat vinden onze inwoners, belangenorganisaties en raadsleden van bomen?

- *Zorg voor meer afwisseling in soorten, zowel qua bomen als struiken. Leg de nadruk op toepassing van inheemse soorten en fruitbomen, zorg voor grotere afwisseling in soortensamenstelling (geen monocultuur).*
- *De juiste boom moet op de juiste plek.*
- *Bij ziektes wel dezelfde soort bomen weer durven planten, want anders zijn er op den duur helemaal niet meer van zulke bomen in de gemeente (bv. kastanjebomen).*
- *Bomen in snippergroen, deze mogen niet zomaar gekapt worden als een perceel groen wordt verhuurd of verkocht.*
- *De lijst Waardevolle houtopstanden moet worden bijgewerkt.*

Bomengroep (Hasselt)

Bomenrij (Genemuiden)

9.3 Wat willen we ermee?

De volgende ambities staan centraal binnen het bomenbeleid:

- Het duurzaam beheren van bomenstructuren.
- Het verbeteren van de kwaliteit van het bomenbestand.
- Het bieden van kaders voor aanplant, onderhoud en vervanging.
- Het leggen van een beleidsmatige basis voor de gemeentelijke regelgeving.
- Het aantal bomen in de bebouwde kom de komende jaren te verhogen. Als richtgetal geldt een verhoging van 1 boom per 3 inwoners naar 1 boom per 2,75 inwoner. Dit betekent 1.000 extra bomen ofwel een toename van 15%.

Als randvoorwaarde geldt dat bomen altijd en overal veilig en beheerbaar zijn conform de wettelijke zorgplicht. Bomen staan op de goede plek en worden zodanig onderhouden dat ze geen onaanvaardbaar risico opleveren voor de omgeving en duurzaam in stand zijn te houden.

9.4 Hoe geven we er invulling aan?

Voor bomen is de stedelijke omgeving verre van ideaal. Binnen de groeiplaats spelen vele andere belangen en functies. Gedurende de levensloop van een boom vinden veel en soms ingrijpende veranderingen plaats. Denk aan wegverbredingen, het leggen van kabels en leidingen, het oprichten van bouwwerken, het versneld afvoeren van regenwater of het structureel afvoeren van gevallen blad. Al deze zaken leiden ertoe dat een boom vaak niet goed groeit en al vroeg aftakelt.

Voor een langere levensduur en betere groei is het dan ook van belang om de natuurlijke groeiomstandigheden van bomen zoveel mogelijk te benaderen. Idealiter houdt dit in dat bomen vrijuit in de volle grond groeien met hieronder eventueel een halfopen of gesloten bodembedekkende beplanting en een strooisellaag waarin het gevallen blad kan verteren tot voor de boom belangrijke voedingsstoffen.

Wat spreken we af?	Wat werken we uit in het beheerplan?
1. Aanplant van nieuwe bomen vindt plaats volgens de matentabel Bomen. Voor bestaande bomen geldt dat bij herinrichting/renovatie deze maten zo goed als mogelijk worden benaderd.	Matentabel Bomen Zwarteland mede gebaseerd op het Handboek Bomen (Normeninstituut Bomen, 2018).
2. Binnen ruimtelijke inrichtingsprojecten worden bestaande waardevolle bomen op duurzame wijze ingepast.	Protocol inpassing bestaand groen en bomen.
3. Overlast door bomen wordt volgens vaste, eenduidige criteria beoordeeld en opgelost. Insteek is gebruikmaken van een beslisboom en de mate van overlast in te schalen naar categorieën van overlast. Alleen bij ernstige overlast is kap aan de orde, in alle overige gevallen inzetten op beheermaatregel of acceptatie.	Beslisboom en inschalen overlast.
4. Actief op zoek gaan naar locaties in de openbare ruimte voor extra bomen; met als streven 1 boom per 2,75 inwoner. Insteek hierbij is dat kwaliteit boven kwantiteit gaat. Ook wordt aangehaakt bij de inzet op vergroening van tuinen (zie beleidslijn klimaatadaptatie).	Per wijk kansrijke plantlocaties in beeld brengen.

Wat spreken we af?	Wat werken we uit in het beheerplan?
5. Het gemeentelijke bomenbestand wordt met regelmaat gecontroleerd op veiligheid. De frequentie van controle VTA (BVC) is afgestemd op risicogevoeligheid van de bomen.	Controleschema en protocol (bestaande werkwijze invoegen).
6. Hanteren van een eenduidige aanpak voor het omgaan met meldingen van overlast en het bestrijden van ziekten en plagen.	Aanpak overlast, ziekten en plagen.
7. Bescherming van zowel waardevolle bomen als structuurbomen is verankerd in de APV.	Actualisatie criteria en lijst Waardevolle houtopstanden (inclusief boomstructuren) met aandacht voor herplant en compensatie.
8. Bomen van de Lijst Waardevolle houtopstanden krijgen extra aandacht bij beheer.	Actualisatie criteria en lijst Waardevolle houtopstanden en wijze van beheren.

10. THEMA GEBRUIK INCL. BEWEGEN, SPELEN

10.1 Wat verstaan we eronder?

Het openbaar groen is van iedereen. Het is dan ook van belang dat elke gebruikersgroep kan recreëren in het openbaar groen. Het gaat om onder andere wandelen, fietsen en spelen. Aantrekkelijk groen zorgt ervoor dat inwoners gemakkelijker in beweging komen en elkaar kunnen ontmoeten. Het is daarom goed om wandel- en fietsroutes door of langs groen en water te laten lopen bijvoorbeeld in de vorm van groene ommetjes. Belangrijk daarbij is dat routes vanuit de woning maar ook vanuit bedrijven, scholen of zorginstellingen veilig en eenvoudig te bereiken zijn en waar voorzien zijn van passende voorzieningen als banken en bewegwijzering. Naast recreëren is openbaar groen waardevol vanwege de directe nutsfuncties en educatieve aspecten. Dit kan door bijvoorbeeld fruit- of notenbomen of andere vruchtdragende struiken (bramen, frambozen) toe te passen in het groen. Of door met informatiebordjes uitleg te geven over de voorkomende boom- en struiksoorten in een bepaald park of plantsoen. Zo staan in het Van Stolkspark in Hasselt bij bijzondere bomen al bordjes met daarop de Latijnse en Nederlandse namen. Ook speelaanleidingen als boomstammen en hoogteverschillen – goed te combineren met een wadi – zorgen ervoor dat het openbaar groen gebruikt en beleefd kan worden.

Boomhut (Hasselt)

Spelende kinderen (Hasselt)

Groen ommetje rondom sportpark (Zwartsluis)

Aanlegplaats bootjes (Zwartsluis)

10.2 Wat is de situatie in Zwartewaterland?

Het openbaar groen en de parken in de gemeente Zwartewaterland zijn in het algemeen goed bereikbaar en goed toegankelijk voor wandelaars en soms ook fietsers. Deze groenvoorzieningen zijn bij uitstek bedoeld om voor korte of langere tijd in te kunnen vertoeven. Zorg- en welzijnsinstellingen werken samen met buurtsportcoaches om bewegen te stimuleren. Zo is in Hasselt een beweegpad door het groen gemaakt, in Genemuiden een beweegtuin (op kunstgras) en in Zwartsluis een groen ommetje vanuit het Woonzorg-complex.

Daarnaast zijn afhankelijk van de leeftijdsopbouw verspreid door de wijken vrij toegankelijke speelplekken met speeltoestellen ingericht. Bewust ontworpen natuurlijke speelplekken zijn er niet in de gemeente. In de Startnotitie Spelen 2019 wordt een aanzet gegeven tot het opstellen van een Buitenruimteplan, waarin ontmoeten, bewegen en spelen in de openbare ruimte centraal staat. In het Buitenruimteplan wordt ook nieuw beleid voor spelen uitgewerkt.

Sportparken zijn ook veelal gelegen in of omgeven door groen. Naast de hoofdfunctie sporten zijn het in principe terreinen die ook geschikt zijn voor extensief medegebruik als wandelen (ommetje). Een mooi voorbeeld hiervan is het ommetje vanuit de aangrenzende wijk rondom het sportpark Cingellanden. De waterrijke setting van de woonwijken maakt dat ook ‘blauwe ommetjes’ mogelijk zijn. Mooie voorbeelden hiervan zijn aanwezig in Zwartsluis waarbij in de woonwijken openbare aanlegplaatsen zijn met toegang naar het aangrenzende natuurgebied van de Wieden.

Wat vinden onze inwoners, belangenorganisaties en raadsleden?

- *Ontmoeten door het groen; zorg ook voor ontmoetingsplekken in het groen.*
- *Vanuit de kernen zijn weinig of geen mogelijkheden voor een lokaal groen ommetje, hier is wel behoefte aan (nu met auto naar bos elders). Routes door het groen zijn wellicht ook een mogelijkheid bij bijvoorbeeld eetbaar groen.*
- *Meer aandacht voor natuurlijk spelen, 'onlandjes' zonder bestemming waar van alles kan.*

Speelvoorziening (Genemuiden)

Struinpaadje door het groen (Kamperzeedijk-oost)

10.3 Wat willen we ermee?

De volgende ambities staan centraal in het beleid voor gebruik van openbaar groen:

- Stimuleren van gebruik van openbaar groen en vergroeningsactiviteiten.
- Het recreatieve gebruik ondermijnt de andere functies en het beeld van het groen niet of gaat niet ten koste van het duurzaam voortbestaan van de beplanting.
- Ervoor zorgen dat bewoners direct vanuit hun woning een leuk klein of groter ommetje kunnen maken door het groen met aansluitingsmogelijkheden op (eveneens deels nog te creëren) wandelpaden in het buitengebied.

Bijkomend voordeel is dat met het koppelen van wandelmogelijkheden aan de groenstructuur de functie en het belang van de groenstructuur verder toeneemt en extra betekenis krijgt voor de inwoners van de gemeente.

10.4 Hoe geven we er invulling aan?

Vanuit de verschillende vakgebieden (groen, buitenruimte plan, recreatie en toerisme) wordt ingezet op het gebruik van de openbare ruimte. Hierover vinden met bewoners gesprekken plaats. De Algemene Plaatselijke Verordening (APV) biedt mogelijkheden om tegen ongewenst gebruik op te treden.

Wat spreken we af?	Wat werken we uit in het beheerplan?
1. Het openbaar groen is mede ingericht om extensieve recreatieve activiteiten in de directe woonomgeving mogelijk te maken. Voor intensieve recreatieve activiteiten worden specifieke zones of gebieden aangewezen.	Aanwijzen potentieel geschikte locaties voor spelen of ander gebruik. Verder uit te werken in het Buitenruimteplan.
2. De gemeente zet actief in op het realiseren van een samenhangend netwerk ten behoeve van 'groene en blauwe ommetjes' in de directe woonomgeving met aansluiting op het buitengebied. Bedoeld voor extensieve recreatie als wandelen fietsen, hond uitlaten, hardlopen. Vanuit Recreatie en Toerisme zijn er ook voornemens om meer in te zetten op de ommetjes.	Aanwijzen potentiele geschikte locaties voor ommetjes in groen. Vanuit het vakgebied recreatie en toerisme wordt dit verder uitgewerkt.

Wat spreken we af?	Wat werken we uit in het beheer-plan?
3. Het openbaar groen biedt ruimte voor spontane speelactiviteiten; natuurlijke speelaanleidingen worden verwerkt in het openbaar groen na overleg met buurt(kinderen). Informeel spelen in het groen toe te laten staan.	Aanwijzen potentieel geschikte locaties voor spelen of ander gebruik. Verder uit te werken in het Buitenruimteplan.
4. Stimuleren van groene, natuurlijke schoolpleinen, daar waar dit in het kader van vergroenen voor klimaatadaptatie, groenbeleving door kinderen, groene leeromgeving en spelen in het groen gewenst is.	Uitwerken hoe gemeente dit stimuleert en eventueel faciliteert.
5. De gemeente zet zich actief in op meer natuurlijk spelen in de openbare ruimte.	Uit te werken in het Buitenruimteplan.

11. THEMA PARTICIPATIE

11.1 Wat verstaan we eronder?

Het Coalitieprogramma 2018 -2022 heeft als titel 'Inwoners maken Zwartewaterland mogelijk' en maakt hiermee duidelijk welk belang de gemeente hecht aan het betrekken van de inwoners bij uitvoering van de gemeentelijke taken. Het programma geeft helder aan wat de gemeente de komende jaren wil bereiken:

- De inwoners zijn en voelen zich betrokken bij hun directe leefomgeving in de kern en wijk.
- De vrijwillige inzet van inwoners is onmisbaar sociaal kapitaal. De gemeente faciliteert deze op maat of verbindt initiatieven concreet met de gemeentelijke ambities en idealen.
- De leefomgeving heeft gewonnen aan kwaliteit. De centra en kernen zijn vitaal en levendig. De middenstand en het bedrijfsleven kunnen floreren. Er zijn mooie stadsranden en achterstallig onderhoud is planmatig weggewerkt.
- De gemeentelijke organisatie werkt zichtbaar, merkbaar, meetbaar en denkt vanuit de leefwereld van inwoners.

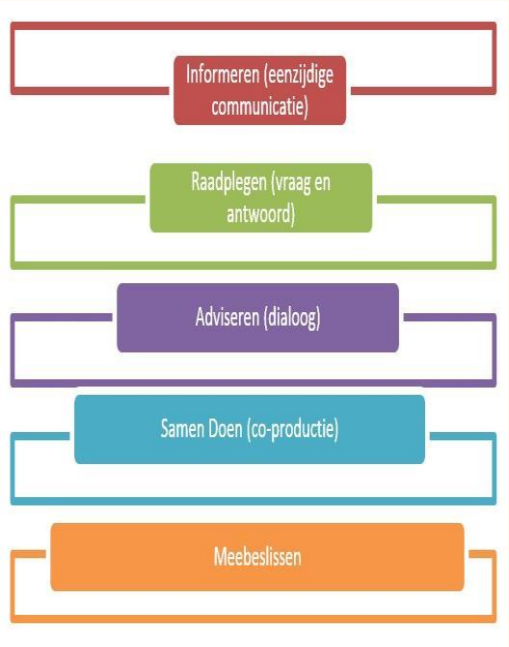

Participatietrap of -ladder

1. **Informeren**, eenzijdige communicatie: De gemeente informeert burgers of burgers winnen informatie in.

2. **Raadplegen**, vraag/antwoord: De gemeente raadpleegt de burgers of de burgers kaarten wensen aan bij de overheid.3. Adviseren, dialoog: De gemeente vraagt advies van de burgers of de burgers leggen een voorstel voor bij de overheid.

4. **Samendoen**, corporatie: De gemeente vraagt burgers als gelijkwaardige partner bij een project. Samen wordt zowel het proces als de inhoud vormgegeven.

5. **Meebeslissen**, samenwerking: De gemeente en burgers beslissen en werken samen.

Dit is een voorbeeld, er zijn ook andere trappen in omloop.

Inwoners onderhouden het groen zelf (Kamperzeedijk)

Geveltuinen (Zwartsluis)

11.2 Wat is de situatie in Zwartewaterland?

Met 'Samen actief' stimuleert de gemeente inwoners om zelf initiatieven te ontplooien die hun straat of buurt, waar nodig, een opkikker geven. Denk bijvoorbeeld aan sociale initiatieven als het organiseren van buurtactiviteiten of schoonmaakacties. Ambtenaren werken samen met initiatiefnemers in een aantal stappen een strategie en een aanpak uit voor het initiatief zodat het voor alle betrokkenen glashelder is waar ze precies een bijdrage aan leveren en op wie dat effect gaat hebben.

Voorbeelden van uitgevoerde initiatieven op groengebied zijn:

- Groenonderhoud Kamperzeedijk. De bewoners van de Kamperzeedijk hebben vanaf 2015 het groenonderhoud van de gemeente overgenomen. In een convenant zijn ieders taken en verantwoordelijkheden en de financiële aspecten helder uitgewerkt.
- Op basis van Samen Actief zijn in diverse straten op initiatief van en samen met de bewoners groenstroken opnieuw ingericht en hebben de bewoners deze in beheer genomen.

Vanuit de nota Grondbeleid is het mogelijk 'restgroen' te verkopen aan bewoners om de eigen tuin te vergroten. Dit beleid is opgezet ten tijde van financiële krapte en de bijbehorende bezuinigingsdoelstellingen zijn inmiddels behaald. De gemeente zet hier niet meer actief op in en is inmiddels – rekening houdend met de groene ambities –terughoudend in verdere uitgifte van openbaar groen.

Wat vinden onze inwoners, belangenorganisaties en raadsleden?

- *Participatie oké, maar blijf als gemeente monitoren en zorg voor één aanspreekpunt.*
- *Stel boomspiegels open voor adoptie door inwoners.*
- *Organiseer een 'gieterproject' (bewoners geven boom voor het huis zelf water bij droogte, vergroten betrokkenheid).*

11.3 Wat willen we ermee?

De volgende ambities staan centraal binnen het beleid voor participatie en groen:

- Participatie is een belangrijk middel om betrokkenheid (groenbewustzijn) bij het openbaar groen te vergroten. Groen is daarmee een middel om verbondenheid en ontmoetingen tussen inwoners te bevorderen.
- Het areaal groen blijft minimaal gelijk of wordt groter.

11.4 Hoe geven we er invulling aan?

Het beheer en onderhoud van het openbaar groen is hoofdzakelijk een taak van de gemeente. Vooral wat het verzorgende onderhoud van het openbaar groen betreft kunnen inwoners, bedrijven of verenigingen een rol spelen. Dit kunnen individuele inwoners zijn die bijvoorbeeld de boomspiegel of het plantvak voor hun deur onderhouden, maar ook scholen die een grasveld of plantsoen 'adopteren' en het onderhoud hiervan voor hun rekening nemen. Uitgangspunt is dat de inrichting ongewijzigd blijft en het onderhoud zich richt op het schoon en onkruidvrij houden van de groenvoorzieningen. Het bijbehorende budget blijft gehandhaafd in de begroting, zodat zodra het vrijwillig onderhoud onverhoopt stopt, de gemeente het direct weer in eigen onderhoud kan overnemen.

Ook initiatieven om een moestuin, pluktuin of een andere groeninrichting in de buurt of straat aan te leggen en te onderhouden kunnen plek krijgen. Hier gelden voorwaarden (steun van de buurt, meewerken) zodat het initiatief ook op draagvlak en continuïteit kan rekenen. Samen met de kerncoördinatoren wordt gekeken naar de mogelijkheden.

Wat spreken we af?	Wat werken we uit in het beheerplan?
1. Bedrijven, instellingen, verenigingen of georganiseerde bewoners kunnen gemeentelijk groen adopteren. Hiervoor zijn in het project 'Samen Actief' spelregels opgesteld. De inrichting van het groen kan/mag wijzigen en een overeenkomst is noodzakelijk.	Spelregels adoptie van groen.
2. (Groepen van) bewoners kunnen meewerken in het onderhoud van het groen om te zorgen voor een 'plus' op het onderhoud. De inrichting van het groen blijft in stand.	Spelregels voor meewerken in het groen.

Wat spreken we af?	Wat werken we uit in het beheerplan?
3. De gemeente kan in principe openbaar groen zonder openbare functie aan particulieren verkopen of in gebruik geven om tuin of erf te vergroten. Omdat de ambitie van het Groenbeleidsplan juist gericht is op het vergroenen van de kernen wordt hier zeer terughoudend mee omgegaan. In de Nota Grondbeleid 2017 is het proces uitgewerkt.	Beslisboom uitgifte openbaar groen (actualisatie en aanscherping criteria ten behoeve van de nota Grondbeleid).

12. UITWERKING en REALISATIE

Dit Groenbeleidsplan brengt in de eerste plaats de belangrijkste groene structuren in beeld en geeft aan waar de kansen liggen om deze te versterken of uit te bouwen. Ook zijn vanuit de verschillende beleidsthema's acties of thematische projecten benoemd. Om te zorgen dat het groenbeleid werkelijkheid wordt en echt gaat leven is meer nodig. Dit hoofdstuk besteedt daarom aandacht aan de beantwoording van twee vragen: 'Wat gaan we doen?' en 'Hoe gaan we het betalen?'.

12.1 Uitvoeringsagenda

Het ten uitvoer brengen van de visie, ambities en groene opgaven vraagt er om het groen met een brede, integrale blik te benaderen. Samenwerking met inwoners, bedrijven, verenigingen en instellingen zoeken is belangrijk om samen tot creatieve oplossingen te komen. Groen – ongeacht of dit publiek of privaat groen betreft – vertegenwoordigt namelijk een overstijgend belang doordat de waarden ervan inspelen op (de gevolgen van) klimaatverandering en het versterken van de gezondheid, economie en biodiversiteit in de kernen.

Ook gaat het erover om in de gemeentelijke organisatie over de grenzen van vakgebieden heen te kijken en bij ruimtelijke ingrepen steeds te zoeken naar een 'win-win'-aanpak. Dit vraagt om vernieuwende oplossingen en een 'out of the box'-benadering bij de invulling van ruimtelijke (inbreidings)plannen. Uitvoering van de groenvisie vindt vanzelfsprekend primair door vanuit groen geïnitieerde activiteiten en projecten plaats. Wanneer mogelijk, verdient het echter de voorkeur om 'mee te liften' met andere projecten als weg- en rioolvervangingen en herinrichtingen. Er is dan vaak veel meer mogelijk en het kan leiden tot integrale oplossingen.

Omdat de tijd niet stilstaat en er altijd nieuwe ontwikkelingen zullen zijn, zal het Groenbeleidsplan regelmatig worden geëvalueerd en waar nodig worden bijgesteld of worden nieuwe beleidsonderwerpen toegevoegd. Een algehele actualisatie is in ieder geval na 10 jaar op zijn plaats. Daarnaast is het handig om elke 4 jaar te kijken naar onderstaande punten:

- Hoe heeft het areaal groen zich ontwikkeld ten opzichte van de kengetallen (m^2 groen/woning)?
- Is het groene raamwerk verbeterd en aangevuld conform de groenvisiekaart?
- Is de bescherming van waardevolle houtopstanden toereikend?
- Wordt voldoende groen- en natuurbewust gehandeld?
- Zijn de spelregels voor het omgaan met overlast van bomen toereikend?
- Is het groen in Zwartewaterland voldoende klimaatbestendig?

- Hebben we beter zicht op onze natuurboekhouding (aanwezigheid van beschermde en bijzondere soorten/biodiversiteit)?

Daarnaast is het verstandig om (twee-)jaarlijks de actielijst uit het groenbeleidsplan en het groenbeheerplan na te lopen en op basis van actualiteit een voortgangsrapportage te houden zodat inzichtelijk blijft wat al is uitgevoerd, wat uitgevoerd gaat worden en wat nog op de plank ligt.

Tabel 12.1 laat zien welke acties en projecten nodig zijn om uitvoering te geven aan het groenbeleid. Ze vormen de ingrediënten voor het groenprogramma voor de komende jaren.

Per project is aangegeven welke prioriteit wij eraan wensen te geven:

+++ Hoog: op korte termijn uit te voeren.
++ Middel: in de planning en begroting voor komende jaren opnemen.
+ Laag: op de plank, oppakken zodra de gelegenheid zich voordoet.

Tabel 12.1 uitvoeringsagenda

Nr.	Project of activiteit	Zie §	Prioriteit
1.	Opstellen **beheerplan** (dit kan eventueel ook modulair) met in elk geval de volgende onderdelen:		
	a. Groenstructuurkaarten per kern (verfijnen op vakniveau van de groenvisiekaarten).	4.4, 6.4, 9,4	+++
	b. Kansrijke locaties voor vergroening en extra bomen (combineren met op groenstructuurkaart).	4.4, 6.4, 9.4, 10.4	+++
	c. Kansrijke locaties voor informeel en natuurlijk spelen, groene ommetjes (combineren met groenstructuurkaart).	10.4	+++
	d. Spelregels voor adoptie van een meewerken in het groen.	10.4	+++
	e. Spelregels voor duurzame inpassing van groen en bomen en compensatie.	6.4, 9.4	+++
	f. Uitwerking ecologisch groen- en bermbeheer (waar kan wat en hoe); ook op groenstructuurkaart aangeven.	5.4, 7.4	+++
	g. Opstellen kaarten beschermde en lokale aandachtssoorten.	5.4	++
	h. Borging inzet deskundigheden flora en fauna.	5.4	+++

Tabel 12.1 uitvoeringsagenda

Nr.	Project of activiteit	Zie §	Prioriteit
	i. Werkplan snoeien beplantingen en bomen incl. boomveiligheidscontroles.	8.4, 9.4	++
	j. Actualisatie criteria en lijst waardevolle bomen incl. input aanpassing APV.	9.4	+++
	k. Protocol omgaan met invasieve exoten.	8.4	++
	l. Criteria en beslisboom voor het omgaan met overlast van groen en ziekten en plagen in groen.	9.4	++
	m. Onderbouwing keuzes niet-chemische bestrijdingsmethoden.	8.4	+
2.	Opstellen en invoeren handboek of leidraad inrichting openbare ruimte (HIOR/LIOR), ook wel **standaardprogramma van eisen** genoemd, voor alle kapitaalgoederen in de openbare ruimte. Hiermee wordt gezorgd voor meer uniformiteit (en beheer efficiency) per deelgebied en verbindende structuren.		++
	a. Matentabellen voor gewenste minimale maten plantvakken.	7.4, 9.4	+++
	b. Voorbeelden en specificaties van groene klimaatvoorzieningen.	4.4, 6.4,	++
	c. Soortenlijsten met voorkeurssortiment voor (klimaatbestendige) beplantingen en bomen.	4.4	++
	d. Uitwerking beheertoets om ruimtelijke projecten op beheerbaarheid te beoordelen.	8.4	+++
3.	Opnemen groenstructuren (voor zover die nog niet in de bestemmingsplannen zijn opgenomen) in de **bestemmingsplannen** op te nemen inclusief bijbehorende regels voor groen- en natuur-inclusief bouwen. Specifieke aandacht voor aanscherping voorschriften.	10.4	+
4.	Beslisboom en criteria voor **uitgifte** van openbaar groen als input voor de nota Grondbeleid.	11.4	++

Tabel 12.1 uitvoeringsagenda

Nr.	Project of activiteit	Zie §	Prioriteit
5.	Aanpassen openbaar groen om op korte termijn (2019) resultaten van de ambities uit dit Groenbeleidsplan zichtbaar te maken. Hiermee wordt tevens invulling gegeven aan een doelstelling van het Coalitieprogramma '**verfraaien van het groen'**. Overige aanpassingen aan het groen uit de Groenvisiekaarten worden in het beheerplan onderzocht en uitgewerkt. **a.** Vervangen beplanting rotonde H. van Viandenplein (Hasselt). **b.** Andere invullingen van de bloembakken op de Grindwal (Hasselt). **c.** Engelse werk (park Blokhuisweg, Genemuiden), aanplanten bloeiende heesters en toevoegen van bollen voor verwildering onder de struiken. **d.** De Eilanden (Zwartsluis) opknappen (voor evenementen en toeristen aantrekkelijk maken met kleine aanpassingen vooruitlopend op een nadere uitwerking van de groenstructuurkaart (beheerplan). **e.** Bloembakken plaatsen op strategische plekken (alle kernen).	5.4, 7.4	+++
6.	Evaluatie Groenbeleidsplan (elke 4 jaar) en jaarlijkse voortgangsrapportage van de acties uit uitvoeringsagenda	12.1	++

12.2 Financieringsmogelijkheden

Uitgangspunt is om de groene projecten en kansen uit dit Groenbeleidsplan zo veel als mogelijk mee te nemen bij andere (uitvoerings)projecten. Het is daarnaast wenselijk dat het groene vakgebied ook zelf kan beschikken over financiële middelen om groene kansen te kunnen realiseren.

Voor de financiering bestaan onder meer de volgende mogelijkheden:

- **Reguliere beleidstaken**: bij het opstellen van de jaarplannen bekijken welke wensen kunnen worden uitgevoerd binnen de reguliere beleidstaken of -budgetten.

- **Reguliere beheer- en uitvoeringstaken**: jaarlijks nagaan welke ruimtelijke voorstellen vanuit het reguliere beheer of binnen (kleinschalige) renovatie- en omvormingsprojecten kunnen worden uitgevoerd. Bij de prioritering van renovatieprojecten hier rekening mee houden.

- **Aanmelding meerjarenbegroting**: projectvoorstellen waarvoor kennis of capaciteit binnen de gemeente ontbreekt, aanmelden als nieuw beleid of als uitvoeringsproject ten behoeve van de Meerjarenbegroting.

- **Kostenverhaal grondexploitatie**: de Wet op Ruimtelijke Ordening (art. 6.24) biedt de mogelijkheid om vanuit ruimtelijke ontwikkelingen derden mee te laten betalen aan specifieke voorstellen uit dit Groenbeleidsplan. Dit geldt alleen voor de voorstellen die een duidelijke samenhang vertonen met betreffende ontwikkeling. Om hiervoor in aanmerking te komen is een door de gemeenteraad vastgestelde lijst nodig met voorstellen die voorzien zijn van een goede onderbouwing (profijt, toerekenbaarheid en proportionaliteit).

- **Groen- en natuurcompensatie**: voor ruimtelijke ontwikkelingen die ten koste gaan van (structuur) groen of natuurwaarden dient gezocht te worden naar compensatiemogelijkheden. Dergelijke verplichtingen zijn – afhankelijk van de gestelde eisen – te combineren met projecten die voortvloeien uit het Groenbeleidsplan.

- **Subsidieregelingen**: aanplant van groen en bomen, aanleg van natuur maar ook participatieprojecten worden vanuit de landelijke en provinciale overheid gestimuleerd via wisselende subsidieregelingen. Het is wenselijk de mogelijkheden te (laten) onderzoeken om hiervan gebruik te maken. Zie kaders voor enkele mogelijkheden.

- **Publiek-private samenwerking**: zoeken naar partners die bepaalde voorstellen mee willen financieren. Zo heeft bijvoorbeeld ook een woningbouwcorporatie belang bij een hoogwaardig groene woonomgeving of hechten bedrijven belang aan een fraai beplante entree van het bedrijventerrein.

Het verdient aanbeveling om financiering van projecten en ruimtelijke voorstellen in een meer gedetailleerd uitvoeringsprogramma of het beheerplan uit te werken. Hierbij kan dan per project of (type) ruimtelijke voorstel worden aangegeven welke financieringsbron van toepassing is.